

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Pavel Tydlitát

**Tzv. Magnitského zákony z pohledu
mezinárodního práva**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, Ph.D., E.MA.

Katedra: Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 06. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 113 678 znaků včetně mezer.

Pavel Tydlitát, diplomant

V Praze dne 28. 06. 2023

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. PhDr. Veronice Bílkové, Ph.D., E.MA. za laskavé vedení práce a vstřícnost.

Obsah

Úvod	1
1 Vznik Magnitského zákonů	4
1.1 Sergej Magnitskij, Bill Browder a Hermitage Capital Management	4
1.2 Věznění a smrt Sergeje Magnitského	6
1.2.1 Zatčení a vzetí do vazby	6
1.2.2 Poměry ve vazební věznici	7
1.2.3 Odpírání zdravotní péče ve vazební věznici	8
1.2.4 Okolnosti úmrtí	9
1.2.5 Vyšetřování úmrtí	11
1.2.6 Posmrtné trestní stíhání	15
1.3 Vznik Magnitsky Act a Global Magnitsky Act v USA	16
1.3.1 Magnitsky Act	16
1.3.2 Global Magnitsky Act	17
1.4 Rozšíření Magnitského zákonů do ostatních států světa	17
1.5 Shrnutí	18
2 Srovnání vybraných Magnitského zákonů	19
2.1 Společné znaky	19
2.2 Srovnání	23
2.2.1 USA – Magnitsky Act	23
2.2.2 USA – Global Magnitsky Act	25
2.2.3 Kanada – Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act	27
2.2.4 EU – evropský Magnitského zákon (EUGHRSR)	29
2.2.5 Česká republika – zákon č. 1/2023 Sb., sankční zákon	32
2.3 Shrnutí	34
3 Legalita Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva	35
3.1 Povaha Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva	35
3.2 Magnitského zákony a ochrana lidských práv	36
3.3 Magnitského zákony a právo na spravedlivý proces	38
3.4 Shrnutí	42
Závěr	43
Seznam zkratk	45
Seznam použitých zdrojů	47
Abstrakt	53
Abstract	54

Úvod

Přestože institut mezinárodních sankcí je zakotven v mezinárodním právu nejpozději od přijetí Charty Organizace spojených národů v roce 1945,¹ až v posledních desetiletích některé státy světa hojně praktikují specifický typ mezinárodních sankcí, označovaných mezinárodně-právní naukou jako sankce tzv. *cílené*, *individuální* nebo *chytré*.² Oproti sankcím tradičním, *všezahrnujícím*,³ nejsou zaměřeny předně proti ostatním státům, nýbrž vůči zahraničním osobám a organizacím. Do zmíněných kategorií spadá i pojem *Magnitského zákony* – čímž rozumíme původní *Magnitsky Act*,⁴ vydaný ve Spojených státech amerických v roce 2012, na něj navazující *Global Magnitsky Act*⁵ z roku 2016 a všechny další, z těchto zákonů odvozené, či jimi inspirované, platné i připravované sankční zákony v dalších státech světa.

Státy skrze Magnitského zákony postihují ty, kteří se mají dopouštět závažného porušování lidských práv nebo korupčního jednání. Mohou cílit na kohokoliv na světě, od vysoce postavených představitelů zahraničních režimů po níže postavené úředníky či nestátní aktéry. Osobám zařazeným na sankční seznamy brání Magnitského zákony ve vstupu na území států, které sankce vydávají, umožňují zabavit jejich majetek a zmrazit jejich finanční konta, či znemožnit jim uzavírání finančních transakcí s bankami a jinými obchodními společnostmi. Společnosti, které by s těmito osobami obchodovaly, se vystavují riziku sankcí. Obecně jsou Magnitského zákony považovány za účinný a rychlý nástroj umožňující státům zasahovat proti těm, kteří by jinak za své činy nebyli odpovědní v zemi, jíž jsou občany, kde přebývají, nebo kde sídlí.

To, co je zákonodárci pokládáno za nejsilnější „zbraně“ Magnitského zákonů – tj. cílenost, celosvětový účinek a rychlé a poměrně nekomplikované zařazení příslušné osoby na sankční seznam – však může být i jejich slabinou, a to zejména z hlediska rozhodování soudů v této věci. Některými hlasy z akademické obce je totiž rozporuplně vnímána už jejich samotná podstata:

¹ Srov. institut opatření Rady bezpečnosti OSN obsažený v čl. 41 a 42 Charty Organizace spojených národů, 1 UNTS XVI, podepsána dne 26. června 1945, v platnosti ode dne 24. října 1945, v ČR zveřejněna pod č. 30/1947 Sb. (Dále také jako „Charta OSN“ nebo „Charta“).

² V angličtině *targeted*, *individual* (příp. *against individuals*) a *smart*. Srov. např. MRÁZEK, Josef. Mezinárodněprávní rámec sankcí a jejich uplatnění v praxi. [online]. *Právník*. 2016, roč. 155, č. 1, s. 32. ISSN 0231-6625. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2016/2016-1.html?a=3061>.

³ Tamtéž. s. 353. V angličtině *comprehensive*.

⁴ USA. H.R.6156 - Russia and Moldova Jackson-Vanik Repeal and Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/6156>. (Dále také jako „Magnitsky Act“).

⁵ USA. S.284 - Global Magnitsky Human Rights Accountability Act. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/284>. (Dále také jako „Global Magnitsky Act“). Začleněn do: USA. S.2943 - National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/2943>. (Dále také jako „NDAA 2017“).

ačkoliv jsou Magnitského zákony předpisy zpravidla vnitrostátními, působí vždy na osoby vně státu, který je vydal. Jejich zacílení na konkrétní osoby je sice – oproti sankcím tradičním, typu embarga – výhodné pro sankcionující státy, zmenšující tak riziko diplomatického střetu s vládami ostatních zemí. O to citelnější však mohou být dopady cílené sankce např. na osobu, která se na sankčním seznamu ocitla omylem. Magnitského zákony dále nezřídka obsahují prvky připomínající instituty trestního práva, jako je vůle trestat jejich adresáta či snaha o odstrašující a preventivní účinek. Vystává tedy otázka, zda by adresátům těchto sankcí nemělo příslušet i tomu odpovídající právo na spravedlivý proces, jedna ze základních opor právních řádů všech demokratických států, zaručená mezinárodními úmluvami.⁶

Je tedy snad patrné, že Magnitského zákony mají širší dopad než jen jako jeden z řady dalších sankčních nástrojů. Vzhledem k tomu, že svého mimořádného významu nabyly po anexi ukrajinského poloostrova Krym Ruskou federací v roce 2014 a po ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022 a že se v této souvislosti řada (nejen) evropských států chystá zavést do právních řádů obdobnou legislativu, jedná se navíc o téma ryze aktuální. Z těchto důvodů se domnívám, že je vhodné se na fenomén Magnitského zákonů zaměřit podrobněji.

Cílem této práce je tak představit systém Magnitského zákonů, zasadit jej do kontextu mezinárodního práva a kriticky jej zhodnotit. Tomu odpovídá i členění do jednotlivých kapitol. Kapitola první popisuje případ Sergeje Magnitského a Billa Browdera, okolnosti vzniku prvního Magnitského zákona ve Spojených státech amerických a postupné rozšíření do jiných států světa a Evropské unie. Kapitola druhá přibližuje jednotlivé národní varianty Magnitského zákonů a nabízí jejich srovnání. V kapitole třetí je hodnocena legalita Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva. Zmiňována je v této spojitosti základní judikatura evropská i mimoevropská.

Co se užití metodologie týče, práci můžeme pro svůj charakter označit jako *deskriptivně-analytickou*, druhá kapitola však navíc, v pasáži týkající se srovnání jednotlivých Magnitského zákonů, využívá metody srovnávací neboli *komparativní*.

Výběr zdrojů této práce je přizpůsoben její povaze. Magnitského zákony stále můžeme považovat za úkaz relativně nový, zčásti nepopsaný, vyvíjející se. Méně jsou tak využívány

⁶ Srov. čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, plným názvem Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsána dne 4. listopadu 1950, v platnosti ode dne 3. září 1953, v ČR zveřejněna pod č. 209/1992 Sb. (dále také jako „EÚLP“); čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, 2012/C 326/02, vyhlášena dne 7. prosince 2000, v platnosti ode dne 1. prosince 2009 (dále také jako „LZPEU“) a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, 999 UNTS 171, podepsán dne 16. 12. 1966, v platnosti ode dne 23. 3. 1976, v ČR zveřejněn pod č. 120/1976 Sb. (dále také jako „Pakt“).

poznatky z klasických učebnic mezinárodního práva veřejného (byť ani ty nejsou a nemohou být zcela opomenuty), čteněji jsou naopak zastoupeny odborné články z tištěných i internetových periodik či výňatky z médií. Z primárních zdrojů jsou zastoupeny především mezinárodní smlouvy celosvětové (Charta OSN, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech), mezinárodní smlouvy regionální (Listina základních práv a svobod EU, Evropská úmluva o ochraně lidských práv), právní předpisy Evropské unie (nařízení, rozhodnutí, rezoluce) a jednotlivé Magnitského zákony (USA, Kanada, Česká republika a EU). Zásadní je judikatura mezinárodních soudů, zejména rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) a Soudního dvora Evropské unie (SDEU).

1 Vznik Magnitského zákonů

1.1 Sergej Magnitskij, Bill Browder a Hermitage Capital Management

Magnitského zákony jsou pojmenovány po Sergeji Magnitském,⁷ ruském občanovi, který do své násilné smrti v roce 2008 působil jako daňový poradce a auditor. Jedním z jeho klientů byl zahraniční hedgeový fond Hermitage Capital Management, v Rusku podnikající od 90. let 20. století (dále jen „Hermitage“ nebo „společnost Hermitage“). Společnost Hermitage byla spoluzaložena britsko-americkým finančníkem Billem Browderem,⁸ který později stál u samotného vzniku Magnitského zákonů.

Browder našel v postsovětském Rusku způsob, jak jako tzv. aktivistický investor⁹ dosáhnout velkých zisků: skupoval obchodní podíly v ruských (převážně státních a polostátních) společnostech, aby poté, z pozice menšinového akcionáře, poukazoval na systémovou korupci v jejich strukturách. Tímto způsobem se Browderovi dařilo vyvíjet nátlak na změny v obchodním vedení společností a docílit následného výrazného růstu cen akcií, poté, co si společnosti získaly důvěru investorů. Zřejmě nejznámějším příkladem této úspěšné taktiky bylo odhalení několika významných případů korupce v největší ruské společnosti a plynárenském gigantovi Gazprom mezi lety 1997–2000.¹⁰ Kromě toho se Browder podobným způsobem angažoval i v dalších ruských podnicích strategického významu, včetně největší ropovodní společnosti na světě Transněftu či největší ruské bance Sberbank.¹¹

Kvůli této strategii se Browder zjevně stal terčem mocných oligarchů s vazbami na ruskou vládu. V listopadu 2005 mu byl po příletu na mezinárodní letiště Šeremetěvo v Moskvě odepřen vstup do země a bylo mu sděleno, že jeho ruské vízum bylo zrušeno z důvodů národní bezpečnosti.¹² V následujících dvou letech se podle tvrzení Browdera několik jeho spolupracovníků a zaměstnanců, stejně jako jejich příbuzní, stalo v Rusku obětmi násilných trestných činů, včetně přepadení nebo loupeží, při kterých jim byly odcizeny dokumenty.¹³

⁷ Plným jménem Sergej Leonidovič Magnitskij (rusky Сергей Леонидович Магнитский, anglický fonetický přepis Sergei Magnitsky/Magnitskiy).

⁸ Plným jménem William Felix Browder.

⁹ Pozn.: Anglicky *activist fund*.

¹⁰ *Hermitage fund still invests in Russia*. In: Reuters [online]. 2007 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/funds-hermitage-idUKNOA62580220070717>.

¹¹ Tamtéž.

¹² BROWDER, Bill. *Rudý zákon – Jak jsem se stal Putinovým nepřítelem č. 1*. Brno: BizBooks, 2015. ISBN 978-80-265-0321-7. s. 152-153.

¹³ *An Investment Gets Trapped in Kremlin's Vise*. In: The New York Times [online]. 2008 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2008/07/24/world/europe/24kremlin.html>.

Dne 4. června 2007 pak vtrhli do moskevských kanceláří společnosti Hermitage pracovníci ruského ministerstva vnitra a zabavili počítače, servery a dokumenty související s vyšetřováním údajných daňových úniků, kterých se Hermitage, resp. její dceřiná společnost Kamaya, měla dopustit.¹⁴ Při razii pracovníci ministerstva vnitra zabavili kromě tisíců listin i originály firemních pečeti a razítek společnosti Hermitage, tedy položky nesouvisející přímo s činností společnosti Kamaya.¹⁵ Ve stejnou dobu byla provedena razie i v kancelářích společnosti Firestone Duncan, která Hermitage poskytovala poradenství v oblasti práva, daní, auditu a účetnictví a v níž Sergej Magnitskij pracoval. Společnost Hermitage napadla prohlídku a zabavení materiálů stížností u moskevské prokuratury, ovšem s negativním výsledkem.¹⁶

Bill Browder, kterému byl v té době již téměř dva roky odpírán vstup do země, pověřil Sergeje Magnitského prošetřením okolností razie a souvisejících obvinění proti Hermitage. Následným pátráním dospěl Magnitskij k přesvědčení, že se Hermitage stala obětí rozsáhlého komplotu, jenž zahrnoval policii, soudy, prokuraturu, daňové úředníky, bankéře a ruský organizovaný zločin. Magnitskij odhalil, že bez vědomí obchodního vedení Hermitage, a s pomocí dokumentů, zabavených při policejní razii, byly její dceřiné společnosti převedeny na cizí společnost, aby poté pomocí vykonstruované daňové vratky posloužily k vyvedení peněz v celkové výši 5.4 miliardy rublů (v té době zhruba 230 milionů amerických dolarů) z ruského státního rozpočtu. Částka odpovídala sumě, kterou dceřiné společnosti Hermitage odvedly ruskému státu na daních v roce 2006.^{17 18}

¹⁴ BROWDER, Bill. *Rudý zákon – Jak jsem se stal Putinovým nepřitelem č. 1*. Cit. dílo. s. 176–191.

¹⁵ *How Bill Browder Became Russia's Most Wanted Man*. In: The New Yorker [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2018/08/20/how-bill-browder-became-russias-most-wanted-man>.

¹⁶ Rozsudek ESLP ve věci Magnitskiy and Others v. Russia ze dne 27. 08. 2019, stížnost č. 32631/09 a 53799/12. Bod 17. Dále jako („Magnitskiy and Others v. Russia“). Český překlad není k dispozici. Překlad autora. V následujících stranách budu čerpat zejména z tohoto dokumentu, neboť jej považuji za nejvíce spolehlivý zdroj informací k tématu.

¹⁷ Tamtéž. Bod 12-29.

¹⁸ Pozn.: Celý příběh byl popsán jak ve výše zmíněném rozsudku ESLP, tak několika světovými médii: bez vědomí Hermitage, a s pomocí dokumentů, zabavených při policejní razii, byly její dceřiné firmy převedeny na nového majitele. Tím byl Viktor Markelov se sídlem v Tatarstánu, odsouzený vrah, který byl dva roky na svobodě po propuštění z vězení. Proti převedeným společnostem podala žalobu účelově vytvořená společnost Logos Plus, a to na fiktivní pohledávky v řádech miliard ruských rublů. Následovala řada soudních řízení, o jejichž existenci nebyli představitelé Hermitage zpraveni. Ve všech soudních řízeních jednali jménem převedených společností předem nastrčení právníci. Ti uznali smyšlené nároky Logos Plus, čímž vytvořili převedeným společnostem neexistující dluhy. Soud posléze rozhodl sérií rozhodnutí ve prospěch společnosti Logos Plus v celkové výši 1,26 miliardy amerických dolarů, a to i přes zjevné nesrovnalosti v dodaných důkazních listinách. Falešný dluh převedených společností posloužil jako nástroj pro zpětnou úpravu účetních závěrek – byl jim vymazán zisk za rok 2006, aby se jevíly jako ztrátové. V prosinci 2007 požádali nově jmenovaní manažeři převedených společností finanční úřady o vrácení daní s odůvodněním, že tyto tři společnosti v roce 2006 žádného zisku nedosáhly, že tedy žádné daně nejsou povinny platit a že daně zaplacené v roce 2006 by měly být vráceny. Finanční úřady skutečně žádosti vyhověly a dne 26. prosince 2007 vyplatily daňovou vratku ve výši 5,4 miliardy rublů (v té době zhruba 230 milionů amerických dolarů) na čerstvě otevřené bankovní účty převedených společností. Tím bylo schéma kompletní. Jednalo se o největší daňovou vratku v historii Ruské federace. Viz. *An Investment Gets Trapped in Kremlin's Vise*. cit. dílo; *How Bill*

1.2 Věznění a smrt Sergeje Magnitského

Se závěry svého vlastního vyšetřování se společnost Hermitage obrátila na ruské státní instituce – daně, ukradené ve vykonstruované daňové vratce, měly patřit ruskému státu. Společnost Hermitage zároveň podala trestní oznámení, v němž popsala podvodná jednání, která měla být spáchána na jejích dceřiných společnostech, a roli ruských státních úředníků, kterou měli při jejich spáchání sehrát. Se svými zjištěními společnost Hermitage taktéž seznámila veřejnost a zástupce médií.¹⁹

Namísto toho, aby ruské úřady prověřily skutečnosti nasvědčující rozsáhlému podvodu, zahájily trestní řízení proti Sergeji Magnitskému a Billu Browderovi. Událo se tak ve spojitosti s činnostmi dalších dvou dceřiných firem Hermitage – společností Dalnyaya Step Limited (dále jen "Dalnyaya Step") a Saturn Investments Limited (dále jen "Saturn"). Ty měly údajně uplatňovat nezákonné osvobození od daní na základě fiktivního zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Obě společnosti byly založeny a spravovány Billem Browderem.²⁰

1.2.1 Zatčení a vzetí do vazby

Sergej Magnitskij byl ve věci Dalnyaya Step a Saturn předvolán v polovině listopadu 2008 zprvu jako svědek. Jen o několik dní později, dne 24. listopadu 2008, mu byl policií prohledán byt, byl předveden k výslechu, následně zadržen pro podezření z napomáhání trestného činu daňového úniku a umístěn do policejní cely v Moskvě. Dalšího dne, 25. listopadu 2008, byl nejprve vyslechnut jako podezřelý a poté jako obviněný. Ve vztahu ke kauze Dalnyaya Step a Saturn mu bylo sděleno obvinění z trestného činu daňového úniku spáchaného ve spolčení s Billem Browderem.²¹ Téhož dne se vyšetřovatel obrátil na soud s návrhem na vzetí Magnitského do vazby.²² Tverský obvodní soud v Moskvě²³ (dále jen „soud“) návrhu vyhověl, dobu trvání vazby stanovil do 24. ledna 2009. V rozhodnutí o vzetí do vazby soud uvedl, že obviněný údajně „ovlivňoval svědky, nezdržoval se na své registrované adrese, když se ho vyšetřovatel pokusil

Browder Became Russia's Most Wanted Man. cit. dílo; *Russia refuses autopsy for anti-corruption lawyer* In: The Telegraph [online]. 2009 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/6608505/Russia-refuses-autopsy-for-anti-corruption-lawyer.html>; *Dying in agony: his reward for solving a \$230m fraud* In: The Times [online]. 2010 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/dying-in-agony-his-reward-for-solving-a-dollar230m-fraud-589rnwd3tvp>.

¹⁹ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 29.

²⁰ Tamtéž. Bod 31.

²¹ Tamtéž. Bod 32, 34–35.

²² Tamtéž. Bod 38

²³ Pozn.: ruský Тверской районный суд (Tverskoj rajonnyj sud), v Magnitskiy and Others v. Russia jako Tverskoj District Court of Moscow.

*predvolat, a pripravoval se na útěk do zahraničí“.*²⁴ Soud taktéž tvrdil, že by mohl Magnitskij „pokračovat v ovlivňování vyšetřování, uprchnout nebo znovu spáchat trestný čin“.²⁵

Následující měsíce byla Magnitskému vazba opakovaně prodlužována soudem. Obhajoba argumentovala, že Magnitskij neměl v úmyslu uprchnout do zahraničí před trestním řízením; tvrzení bylo podpořeno dopisem od britského velvyslanectví v Moskvě (Magnitskij se podle vyšetřovatelů chystal odletět do Spojeného království).²⁶ Dopis uváděl, že velvyslanectví nevede žádné záznamy o tom, že by Sergej Magnitskij žádal o vízum do Spojeného království, nebo že by mu bylo vízum uděleno.²⁷ Obhájci dále upozorňovali soud, že již po dlouhou dobu nebyly ve vyšetřování učiněny žádné úkony.²⁸ Poukazovali na obecně kladné reference na Magnitského osobu a na jeho rodinnou situaci, když v té době živil své dvě nezletilé děti a manželku.²⁹ Soud veškeré argumenty obhajoby odmítl. Proti jednotlivým rozhodnutím o prodloužení vazby se obhajoba vždy odvolala k Moskevskému městskému soudu,³⁰ avšak pokaždé neúspěšně.³¹

1.2.2 Poměry ve vazební věznici

Podle dostupných informací byl Magnitskij ve vazební věznici držen za otřesných hygienických podmínek. Situaci popsal ESLP v rozsudku Magnitskiy and Others v. Russia takto: „[...] Zařízení bylo značně přeplněné. [Magnitskij] Obvykle sdílel cely o rozloze 20 až 30 m² s osmi až patnácti dalšími vězni. V některých případech neměl k dispozici samostatné místo na spaní, protože počet vězňů převyšoval počet lůžek. Cely byly špatně osvětlené a větrané a byly v žalostném hygienickém stavu. Záchodová mísa byla od zbytku cely oddělena metr vysokou přepážkou, která neposkytovala žádné soukromí. Vězni se mohli sprchovat deset minut jednou týdně. Měli také denně maximálně hodinovou vycházku na malém vězeňském dvoře. Jídlo bylo mimořádně nekvalitní. Několikrát se stalo, že první stěžovatel [Magnitskij] našel v jídle červy“.³²

Podle deníku, který si Magnitskij vedl ve vězení, se ho vyšetřovatelé snažili donutit ke stáhnutí jeho obvinění proti policii a dalším státním složkám zapojeným do podvodu. Když Magnitskij odmítl, měl na něj být vyvíjen psychický a fyzický nátlak, mj. přesouváním do stále

²⁴ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 39. Překlad autora.

²⁵ Tamtéž. Překlad autora.

²⁶ Tamtéž. Bod 38.

²⁷ Tamtéž. Bod 43.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž. Bod 47.

³⁰ Pozn.: Rusky Московский городской суд (Moskovskij gorodskoj sud), v Magnitskiy and Others v. Russia jako Moscow City Court.

³¹ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 42, 46, 49, 51.

³² Tamtéž. Bod 58. Překlad autora.

horších částí věznice.³³ Taktéž ESLP v *Magnitskiy and Others v. Russia* uvádí (bez dalších detailů), že Magnitskij byl nejméně dvacetkrát přemístěn mezi různými celami ve vazebních věznicích č. 77/1, 77/2 a 77/5.³⁴

1.2.3 Odpírání zdravotní péče ve vazební věznici

V květnu 2009 si Magnitskij poprvé stěžoval na bolesti v oblasti hrudníku a břicha.³⁵ Vězeňskými doktory mu byl postupně diagnostikován výskyt žlučnickových kamenů, chronický zánět žlučníku a chronický zánět slinivky břišní.³⁶ Při chirurgickém vyšetření v červnu 2009 byla diagnóza potvrzena, byla předepsána léčba léky, doporučeno kontrolní ultrazvukové vyšetření a naplánován chirurgický zákrok.³⁷

Dne 25. června 2009 byl Magnitskij převezen do vazební věznice č. 77/2. Věznice nebyla vybavena potřebným zdravotnickým vybavením, Magnitskému byly přes jeho četné žádosti odpírány léky a veškerá další zdravotní péče, přestože záznamy z předchozí věznice na jeho zdravotní problémy upozorňovaly a obsahovaly doporučení k operaci.³⁸

Dne 24. srpna 2009 začal Magnitskij trpět prudkou bolestí, vycházející z oblasti *plexus solaris*. Bolesti byly natolik silné, že mu zabraňovaly si lehnout. Magnitskij popsal tyto události ve svém deníku, citovaném v rozsudku ESLP: „*Nemoc se stala tak akutní, že jsem již nemohl ležet v posteli. Přibližně v 16:00 začal můj spoluvězeň kopat do dveří a dožadovat se, abych byl vzat k doktorovi. Dozorci slíbil, že požádá o příchod doktora, ale ten se přes opakované žádosti mého spoluvězně nedostavil. K doktorce jsem byl odveden o pět hodin později. Informoval jsem doktorku o své nemoci a stěžoval jsem si, že během mého věznění ve vazební věznici č. 77/2 jsem nebyl nikdy vyšetřen doktorem. Byla velmi nespokojená ... a uvedla, že mi lékařská péče již poskytnuta byla [v zařízení č. 1], a zeptala se: „Myslíte si, že vás budeme léčit každý měsíc?“ Doporučila mi, abych se objednal na chirurgii“.*³⁹

³³ *There's something rotten in the state of Russia*. In: The Spectator [online]. 2010 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.spectator.co.uk/article/there-s-something-rotten-in-the-state-of-russia/>.

³⁴ *Magnitskiy and Others v. Russia*. Cit. dílo. Bod 56.

³⁵ Tamtéž. Bod 59.

³⁶ Tamtéž. Bod 59-61.

³⁷ Tamtéž. Bod 62.

³⁸ Tamtéž. Bod 64-65.

³⁹ Tamtéž. Bod 68. Překlad autora.

Magnitskij následně opět několikrát žádal o zdravotní vyšetření a operaci, jak bylo doporučeno z předchozí věznice, vždy bez výsledku.⁴⁰ Jeho právníci tedy podali v září 2009 stížnost k úřadu generálního prokurátora.⁴¹ Stížnost byla zamítnuta.

Přes Magnitského postupně se zhoršující zdravotní stav vydali ředitel a vedoucí lékařského oddělení vazební věznice v říjnu a listopadu 2009 dvě potvrzení, deklarující, že Magnitskij je „ze zdravotního hlediska schopen zůstat ve vazbě“, a že „jeho zdravotní stav je uspokojivý a může se účastnit soudních jednání a vyšetřovacích úkonů“.⁴² V noci ze 12. na 13. listopadu 2009 se však stav Magnitského výrazně zhoršil. Magnitskij popisoval „zesilující akutní bolest v oblasti slinivky břišní a také výskyt znepokojivé bolesti v játrech doprovázené zvracením“.⁴³ Dne 13. listopadu 2009 byl přijat do lůžkové péče.

1.2.4 Okolnosti úmrtí

Magnitského ošetřující lékařka byla v době přijetí Magnitského do lůžkové péče na dovolené.⁴⁴ Když se z dovolené vrátila, zaznamenala u Magnitského dne 16. listopadu 2009 zhoršení zdravotního stavu. Magnitskij si stěžoval na „bolest v pravém podžebří“ a „zvracel každé tři hodiny“.⁴⁵ Ošetřující lékařka diagnostikovala zhoršení zánětu žlučníku a slinivky břišní a přivolala sanitku, aby nechala Magnitského urychleně poslat zpět do vazební věznice č. 77/1, která disponovala chirurgickým oddělením.⁴⁶ Když sanitka dorazila, museli její pracovníci čekat přes dvě a půl hodiny, než byli do věznice vpuštěni.⁴⁷

Poté, co byl Magnitskij převezen do věznice č. 77/1 přibližně v 18:30, byl mu potvrzen akutní zánět žlučníku a slinivky břišní a doporučena hospitalizace na chirurgickém oddělení.⁴⁸ Krátce na to chování Magnitského, jak popsala lékařka, provádějící jeho vstupní vyšetření „začalo být nevhodné ... zvýšil hlas a byl agresivní.“ Údajně ho slyšela, jak říká: „*Ted' mě tady zabijí, jsem v tom nevinně, proč mě sem přivedli?*“⁴⁹ a viděla ho pobíhat uprostřed klece, ve které byl umístěn po dobu vyšetření. S dalším přítomným lékařem došli k závěru, že Magnitskij je v akutním stádiu

⁴⁰ Magnitskiy and Others v. Russia. Bod 69-73.

⁴¹ Pozn.: ruský Генеральный прокурор Российской Федерации (Generalnyj prokuror Rossijskoj Federacii), v Magnitskiy and Others v. Russia jako Prosecutor General.

⁴² Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 74-75. Překlad autora.

⁴³ Tamtéž. Bod 76. Překlad autora.

⁴⁴ Tamtéž. Bod 77.

⁴⁵ Tamtéž. Bod 78. Překlad autora.

⁴⁶ Tamtéž. Bod 78-79.

⁴⁷ Tamtéž. Bod 79.

⁴⁸ Tamtéž. Bod 80-81.

⁴⁹ Tamtéž. Bod 82. Překlad autora.

psychózy a povolali na pomoc vězeňské dozorce a tým psychiatrické první pomoci.⁵⁰ Dozorci dorazili kolem 19.30 a Magnitskému nasadili pouta, údajně proto, aby „zabránili riziku sebevraždy nebo sebepoškození“.⁵¹ Podle hlášení, které podali o incidentu dozorcí a které schválil ředitel vazební věznice, mělo být proti Magnitskému použito gumového obušku. Později dozorcí a přítomní svědci tvrdili, že obušku použito nebylo a že se zmínka o něm dostala do hlášení vinou chyby při psaní.⁵²

Zhruba touto dobou se jednotlivé verze příběhu – podle představitelů věznice, přítomných dozorců a svědků, zdravotnického personálu a členů psychiatrického týmu – začínají rozcházet. V časovém úseku zhruba 19.30 – 21.20 tedy není zcela jasné, co se dělo. Výpovědi přítomných svědků byly rozporuplné, docházelo ke změnám v oficiálních hlášeních o incidentu. Jisté je snad jen to, že dne 16. listopadu 2009, ve večerních hodinách, Sergej Magnitskij umírá ve věku 37 let v nechvalně proslulé moskevské věznici č. 77/1, známé jako Matrosskaja tišina.^{53 54}

Členové týmu psychiatrické první pomoci během pozdějšího vyšetřování uvedli, že byli po svém příjezdu v 20.00 nuceni čekat déle než hodinu, než byli do věznice vpuštěni. Magnitského našli po svém příchodu v 21.20 již mrtvého. Podle jejich výpovědi jej našli „*napůl svlečeného, jak sedí na podlaze v cele opřený zády o kavalec, s roztaženými rukama, levou nohou nataženou a pravou pokrčenou v koleni. Pod ním byla velká kaluž moči. Na jeho zápěstích si všimli výrazných stop po poutech.*“⁵⁵

Přítomný dozorce uvedl, že Magnitskij byl ještě při příjezdu naživu, ale „*potil se a měl potíže s dýcháním*“.⁵⁶ Jindy ale tento dozorce uvedl, že před příjezdem týmu psychiatrické první pomoci byla Magnitskému zajišťována podpora dýchání pomocí umělé plicní ventilace, poté měl být Magnitskij převezen na oddělení intenzivní péče.⁵⁷

Jeden z vězeňských lékařů z chirurgického oddělení uváděl, že „*ve 21.15 hodin byl [Magnitskij] znovu vyšetřen kvůli zhoršení svého stavu. Během vyšetření provedeného psychiatry pacient ztratil vědomí. Vězeňský zdravotnický asistent zahájil resuscitaci [...]*“.⁵⁸ Poté měl

⁵⁰ Magnitskiy and Others v. Russia. Bod 82.

⁵¹ Tamtéž. Bod 84-85.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Pozn.: rusky *Матросская тишина*, anglický fonetický přepis *Matrosskaya Tishina*. Jedna ze dvou ruských federálních věznic. V zařízení byl vězněn také ruský opoziční lídr Alexej Navalnyj nebo Michail Chodorkovskij. Viz. například *Alexei Navalny's new home: Moscow's most notorious prison*. In: Politico [online]. 2021 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/alexei-navalny-moscow-prison-russia-matrosskaya-tishina-vladimir-putin/>.

⁵⁴ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 82-90.

⁵⁵ Tamtéž. Bod 87. Překlad autora.

⁵⁶ Tamtéž. Bod 89. Překlad autora.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž. Bod 90. Překlad autora.

vězeňský lékařský personál pokračovat v neúspěšných pokusech o jeho oživení. Ve 21.50 byl Magnitskij prohlášen za mrtvého.⁵⁹

Úmrtní list byl vydán téhož dne, kdy Magnitskij zemřel, a byl vypracován Magnitského ošetřující lékařkou a představiteli vězeňské služby. Uváděl, že příčinou úmrtí byl „*toxický šok*“ a „*akutní srdeční selhání*“.⁶⁰ Diagnóza byla zhruba shrnutím poznatků z předchozích vyšetření, kromě toho ale obsahovala podezření na „*uzavřené kraniocerebrální poranění*“,⁶¹ tedy výraz souhrnně označující úrazy hlavy a mozku. Magnitského matka, jeden ze stěžovatelů v řízení před ESLP, později uvedla, že kopie úmrtního listu, kterou obdržela ona, vykazovala oproti originálu, doručenému na soud, dvě podstatné změny – dokument nebyl opatřen razítkem a zmínka o poranění hlavy byla vymazána.⁶²

1.2.5 Vyšetřování úmrtí

Události vedoucí ke smrti Magnitského byly šetřeny státními institucemi, později se však podezřelými okolnostmi okolo vyšetřování a samotného úmrtí začaly zabývat i organizace nevládní. Den po Magnitského smrti proběhla (standardní) prohlídka místa smrti a pitva těla.⁶³ Magnitského pozůstalá manželka a matka, které měly o nestrannosti státních úřadů své pochybnosti, neúspěšně žádaly o nezávislé lékařské vyšetření.⁶⁴

Poté, co byly v listopadu 2009 podezřelé okolnosti Magnitského úmrtí zveřejněny některými médii, mimo jiné ruskou zpravodajskou agenturou Interfax, bylo ve věci spuštěno interní šetření. Šetření prováděla vyšetřovací komise ustanovená Federální vězeňskou službou (dále jen „komise“).⁶⁵ Co se týče podmínek věznění Magnitského ve vazebních věznicích č. 77/1 a 77/5, neshledala komise žádné porušení předpisů. Doslova zpráva uváděla, že „*každý z vězňů měl k dispozici 4 metry čtvereční podlahové plochy, jejich cely byly přiměřeně vybaveny a udržovány v dobrých hygienických podmínkách*“.⁶⁶ Kriticky se komise vyjádřila k podmínkám věznění ve věznici č. 77/2, o které uvedla, že byla „*přeplněná*“, v důsledku čehož neměl Magnitskij „*dostatek osobního prostoru*“.⁶⁷ Ohledně (ne)poskytování zdravotní péče došla komise

⁵⁹ Magnitskiy and Others v. Russia. Bod 90.

⁶⁰ Tamtéž. Bod 93. Překlad autora.

⁶¹ Tamtéž. Překlad autora.

⁶² Tamtéž. Bod 95.

⁶³ Tamtéž. Bod 96.

⁶⁴ Tamtéž. Bod 97.

⁶⁵ Pozn.: Ruský Федеральная служба исполнения наказаний – ФСИН, (Federalnaja služba ispolnenija nakazanij – FSIN), v Magnitskiy and Others v. Russia jako Federal Service for the Execution of Sentences.

⁶⁶ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 100. Překlad autora.

⁶⁷ Tamtéž. Překlad autora.

k závěru, že péči bylo obtížné posoudit, neboť příslušné vězeňské orgány neprováděly záznamy do Magnitského zdravotnické dokumentace. Některá dílčí pochybení, například odpírání ultrazvukového vyšetření nebo vyšetření chirurgem, však komise uznala, přičemž je přikládala špatnému personálnímu řízení ze strany věznice a formálně volala po potrestání odpovědných osob.⁶⁸

Na závěry komise navázal vyšetřovací výbor Generální prokuratury v Preobraženském obvodu v Moskvě,⁶⁹ který ve vztahu k událostem, doprovázejícím smrt Magnitského, zahájil dne 24. listopadu 2009 trestní řízení vedené pro podezření ze spáchání trestných činů „*neposkytnutí pomoci nemocnému z nedbalosti s následkem smrti*“ a „*zanedbání povinnosti s následkem smrti člověka podle ruského trestního zákoníku*.“⁷⁰ Magnitského pozůstalá matka a manželka získaly v trestním řízení postavení obětí.⁷¹ Posléze byl případ předán k Ústřednímu vyšetřovacímu odboru výboru pro vyšetřování Generální prokuratury (dále jen „vyšetřovací výbor“).⁷² Vyšetřovací výbor se později stal nezávislým orgánem, odpovědným přímo tehdejšímu ruskému prezidentovi Dmitriji Medveděvovi.⁷³ Tento výbor prováděl ve věci výslechy svědků, nařídil provedení odborných vyšetření a znaleckých posudků. Situaci ztěžovaly chybějící videozáznamy z vazební věznice č. 77/1; ředitel věznice na výzvu vyšetřovacího výboru k jejich dodání uvedl, že žádné videozáznamy pořizovány nebyly.⁷⁴ Zásadní byla zpráva odborné lékařské komise Centra soudně lékařských expertíz Ministerstva zdravotnictví a sociálního rozvoje Ruska,⁷⁵ která poukázala na „*přímý příčinný vztah mezi smrtí Magnitského a neposkytnutím odpovídající lékařské péče*“.⁷⁶ Tato odborná lékařská komise rovněž dospěla k závěru, že „*určitá zranění na jeho těle mohla být způsobena gumovým obuškem*“.⁷⁷ Na základě těchto poznatků se Magnitského matka rozhodla požádat vyšetřovací výbor o oddělené, nezávislé vyšetřování ve věci zacházení s jejím synem ve věznici, což jí však nebylo umožněno. Neuspěla její stížnost k soudu ani následné odvolání.⁷⁸

⁶⁸ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 101–102.

⁶⁹ Pozn.: V Magnitskiy and Others v. Russia jako Investigative Committee of the Prosecutor General's office in the Preobrazhenskiy District of Moscow.

⁷⁰ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 105. Překlad autora.

⁷¹ Tamtéž. Bod 106.

⁷² Tamtéž. Bod 108. V Magnitskiy and Others v. Russia jako Central Investigation Department of the Investigative Committee of the Prosecutor General's office.

⁷³ Tamtéž. Bod 109.

⁷⁴ Tamtéž. Bod 110.

⁷⁵ Pozn.: V Magnitskiy and Others v. Russia jako Centre for Forensic Medical Examinations of the Ministry of Health Care and Social Development of Russia.

⁷⁶ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 111. Překlad autora.

⁷⁷ Tamtéž. Překlad autora.

⁷⁸ Tamtéž. Bod 112.

Vyšetřovací výbor zprvu dospěl k závěru, že zdravotnický personál z věznice 77/2 odpíral Magnitskému potřebnou zdravotnickou péči, čímž způsobil jeho smrt. Tento závěr vyústil v říjnu 2011 v obvinění vězeňské lékařky Larisy Litvinové a vězeňského lékaře Dmitrije Kratova (jejího nadřízeného) za „zanedbání povinností“ a „zabití z nedbalosti“. ⁷⁹ V dubnu 2012 však vyšetřovací výbor stáhl svá obvinění proti lékařce Litvinové pro uplynutí zákonné promlčecí lhůty. ⁸⁰ Co se týče lékaře Kratova, překvapivě požádal v prosinci 2012 prokurátor obvodní soud o zproštění viny. Obvodní soud návrhu vyhověl a zprostil jej všech obvinění, neboť „dospěl k závěru, že mezi jeho jednáním a smrtí pana Magnitského neexistuje příčinná souvislost“. ⁸¹ Odvolání proti rozhodnutí obvodního soudu, podané Magnitského matkou, bylo Moskevským městským soudem zamítnuto. ⁸²

Celý případ byl mezitím uzavřen. Z pohledu vyšetřovatelů nebyl v souvislosti s Magnitského smrtí spáchán žádný trestný čin. Vyšetřovatelé neshledali žádnou spojitost mezi odhalením podvodu státních úředníků Magnitským a jeho trestním stíháním. ⁸³ Jakéhokoliv fyzického násilí vůči Magnitskému údajně nebylo užito. Vyšetřovatelé vyloučili, že by Magnitskij byl v cele zbit dozorci s obušky. ⁸⁴ Příčinou smrti mělo podle vyšetřovatelů být „akutní srdeční selhání a edém mozku a plic vyvolaný sekundární dysmetabolickou kardiomyopatií vzniklou v důsledku diabetu a chronické hepatitidy v aktivní formě“. ⁸⁵ Vyšetřovatelé připouštěli, že včasná diagnóza a zajištění potřebné lékařské péče by smrti Magnitského zabránilo. S odkazem na promlčení trestného činu v případě lékařky Litvinové, resp. s odkazem na nedostatek příčinné souvislosti mezi jednáním a smrtí Magnitského v případě lékaře Kratova, však odmítli určit jakéhokoliv viníka. ⁸⁶ Magnitského matka ve snaze zvrátit rozhodnutí o zastavení vyšetřování podala několik stížností; všechny byly zamítnuty. ⁸⁷

Závěry vyšetřovacího výboru byly – v části týkající se užití fyzického násilí – v rozporu s poznatky již zmiňované odborné lékařské komise Centra soudně lékařských expertiz Ministerstva zdravotnictví a sociálního rozvoje Ruska (dále jen „lékařská komise“). Lékařská

⁷⁹ Magnitskiy and Others v. Russia. Bod 113.

⁸⁰ Tamtéž. Bod 116.

⁸¹ Tamtéž. Bod 117.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž. Bod 118.

⁸⁴ Tamtéž. Bod 119.

⁸⁵ Tamtéž. Bod 119. Překlad autora. Pozn. – jinými slovy – srdeční nedostatečnost spolu s otokem mozku a plic, které byly důsledkem jeho dlouhodobého onemocnění cukrovkou a chronickou žloutenkou.

⁸⁶ Tamtéž. Bod 120.

⁸⁷ Tamtéž. Bod 121–122.

komise přisuzovala zranění, zjištěná na těle Magnitského, úderům tupým předmětem, kterým mohl být gumový obušek.⁸⁸

Do vyšetřování se, byť neformálně, zapojily i nevládní organizace. První z nich byla organizace Physicians for Human Rights (dále jen „PHR“), se sídlem v USA. PHR provedla na žádost Billa Browdera a Magnitského matky nezávislé lékařské posouzení dostupných dokumentů a zdravotních zpráv, včetně výsledků pitvy. PHR se ve své zprávě nevyjádřila přímo k příčinám Magnitského smrti, usoudila však, že zanedbání lékařské péče zdravotnickým personálem věznice bylo „*promyšlené, úmyslné a nelidské*“,⁸⁹ a upozornila na nedostatky proběhlého vyšetřování. Těmi byly, kromě jiného, protichůdné a nekonzistentní výpovědi úředníků a lékařů vazební věznice ohledně posledních dvou hodin života Magnitského.⁹⁰ Jako závažná pochybení shledala zpráva PHR nedostatečné pitevní, toxikologické a histologické vyšetření, či nepořízení potřebných fotografií vnějších povrchů těla a viditelných zranění.⁹¹

Jinou nevládní organizací, upozorňující na podezřelé okolnosti smrti Magnitského, byla Moskevská Helsinská skupina,⁹² se sídlem v Rusku. Její tehdejší předsedkyně, Ljudmila Alexejevová, se obrátila na předsedu zmiňovaného vyšetřovacího výboru Generální prokuratury, Alexandra Bastrykina, který ve věci vedl vyšetřování. Ve svém dopise ze dne 26. března 2010 vyzdvihla závažné skutečnosti týkající se celého procesu s Magnitským. Alexejevová upozorňovala, že obvinění ohledně údajných daňových podvodů proti němu vznesli ti samí pracovníci ministerstva vnitra, proti nimž na začátku kauzy Sergej Magnitskij vypovídal jako svědek.⁹³ Ti samí pracovníci ministerstva vnitra, resp. jejich podřízení, jednající na jejich pokyny, jej také měli zatknout a vést proti němu vyšetřování.⁹⁴ Jak Alexejevová tvrdila – s odkazem na příslušné dokumenty – zatčení a zadržování Magnitského v cele mělo být aktem pomsty.⁹⁵ Právě na pokyny těchto pracovníků ministerstva vnitra měla být Magnitskému odírána zdravotní péče, měl být vystaven ve vězení ponižujícím podmínkám a psychickému nátlaku.⁹⁶ Podle Alexejevové

⁸⁸ Magnitskiy and Others v. Russia. Bod 134.

⁸⁹ *Forensic Review of Sergei Magnitsky documents submitted by Hermitage Fund*. In: Physicians for Human Rights. [online]. 2011 [cit. 2023-05-20]. s. 8., bod M. Dostupné z: https://phr.org/wp-content/uploads/2019/08/PHR_IFP_Magnitsky-report_July-2011_and-Addendum_2012.pdf. Překlad autora.

⁹⁰ Tamtéž. Bod L.

⁹¹ Tamtéž. s. 6-8. Bod D, F, G, H, I.

⁹² Pozn.: ruský Московская Хельсинкская группа (Moskovskaja Chelsinskskaja grupa), anglicky Moscow Helsinki Group.

⁹³ Pozn.: Dotčení pracovníci ruského ministerstva vnitra byli také v dopise přímo jmenováni. Mělo se jednat konkrétně o A. K. Kuzněcova, O. F. Silčenka a jejich podřízené Krečetova, Tolčinského, Draganova a další „neidentifikované osoby“. Viz. *Letter from Alekseeva to Russian Prosecutor's Office*. In: Russian – Untouchables. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. s. 1. Dostupné z: <http://russian-untouchables.com/docs/D39.pdf>

⁹⁴ Tamtéž. s. 2.

⁹⁵ Tamtéž. s. 3. Bod d).

⁹⁶ Tamtéž. s. 8.

k smrti Magnitského nedošlo pouhým nedopatřením nebo nedbalostí vězeňského personálu, jak uváděla oficiální verze vyšetřování, nýbrž úmyslným mučením.⁹⁷

1.2.6 Posmrtné trestní stíhání

Krátce po smrti Magnitského v listopadu 2009 bylo jeho trestní stíhání zastaveno. Později, v srpnu 2011 však bylo, jakkoliv nepochopitelně, trestní stíhání zesnulého Magnitského opět obnoveno. Jak některá média upozorňovala, jednalo se o zřejmě o první proces se zemřelým v dějinách Ruska i Sovětského svazu.⁹⁸ Magnitského pozůstalá manželka a matka proti nezákonnosti a nedůstojnosti takového postupu protestovaly, a poukazovaly na to, že posmrtné řízení může být vedeno pouze pro účely rehabilitace obviněného a se souhlasem jeho rodiny.⁹⁹ Snažily se trestní stíhání zesnulého Magnitského zastavit nebo prohlásit soudním výrokem za nezákonné a podaly v tomto směru množství stížností u vyšetřovacích orgánů, prokuratury a soudů. Všechny stížnosti i následná odvolání byly zamítnuty.¹⁰⁰ Dne 28. listopadu 2012 tak byl zesnulý Magnitskij obžalován v kauze Dalnyaya Step a Saturn z daňového úniku v řádu milionů dolarů, kterého se měl dopustit v součinnosti s Billem Browderem jako jeho komplic. Samotné soudní řízení začalo v březnu roku 2013. Magnitského pozůstalí a právníci se odmítali řízení účastnit. Magnitskému byl proto obhájce ustanoven soudem. I ustanovený obhájce však žádal soud o vrácení případu vyšetřujícímu orgánu, neboť nespatořoval pro posmrtné trestní stíhání žádnou oporu a považoval jej za nezákonné. Soud jeho argumenty zamítl.¹⁰¹ Dne 11. července 2013 soud vynesl rozsudek, ve kterém Magnitského shledal vinným. Od obžaloby se rozsudek odlišoval v jediném bodu – Magnitskij měl konat nikoliv jako Browderův komplic, ale jako vůdce zločinecké skupiny.¹⁰² Bill Browder byl v nepřítomnosti shledán vinným z daňového úniku, byl odsouzen k devítiletému trestu odnětí svobody, a bylo mu zakázáno v Rusku podnikat.¹⁰³

⁹⁷ *Letter from Alekseeva to Russian Prosecutor's Office*. In: Russian – Untouchables. Cit. dílo, s. 8

⁹⁸ Viz. *Russia finds Magnitsky posthumously guilty of fraud*. In: BBC. [online]. 2013 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-23265423>. Viz. *Russia Plans to Retry Dead Lawyer in Tax Case*. In: The New York Times. [online]. 2012 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2012/02/08/world/europe/russia-to-retry-sergei-magnitsky-posthumously.html>.

⁹⁹ Magnitskiy and Others v. Russia. Cit. dílo. Bod 142.

¹⁰⁰ Tamtéž. Bod 144-149.

¹⁰¹ Tamtéž. Bod 150-154.

¹⁰² Tamtéž. Bod 157.

¹⁰³ Tamtéž. Bod 159.

1.3 Vznik Magnitsky Act a Global Magnitsky Act v USA

Násilná smrt Sergeje Magnitského se pro jeho bývalého zaměstnavatele Billa Browdera stala impulsem k tomu, aby začal u amerických zákonodárců lobbovat za přijetí sankčního zákona, který by cílil na osoby odpovědné za Magnitského smrt a jiné závažné porušování lidských práv v Rusku. V době, kdy se Browder rozhodl zasazovat o Magnitského zákon, byly již okolnosti násilné smrti Sergeje Magnitského obecně známy řadě evropských i amerických politiků, jakož i širší veřejnosti.

1.3.1 Magnitsky Act

Browder se v roce 2010 obrátil na demokratického senátora za stát Maryland, Benjaminu Cardina, a tehdejšího republikánského senátora za stát Arizonu, Johna McCaina, aby je přesvědčil o nutnosti zákona, který by potrestal představitele ruského režimu, odpovědné za smrt Sergeje Magnitského, a to tím, že jim zakáže vstup do Spojených států a znemožní jim používání amerického bankovního systému.¹⁰⁴ Senátoři Cardin a McCain následně pomohli pro zákon získat podporu v Kongresu a prosadit jej; právní předpis tak vznikl za bipartijní spolupráce demokratů a republikánů. Okolnosti přijetí zákona byly samy o sobě pozoruhodné. Tehdejší americký prezident Barack Obama se spolu s jeho administrativou během svého prvního prezidentského mandátu mezi lety 2008 až 2012 snažil o zlepšení vztahů s Ruskem v rámci doktríny „Reset“ a přijetí Magnitského zákona proto odmítal.¹⁰⁵ Zákon tedy musel být nakonec prosazen jako součást politického „obchodu“. Obamova administrativa potřebovala souhlas Kongresu pro zrušení tzv. Jackson-Vanikova dodatku, zákona z dob studené války, který znemožňoval regulérní obchodní vztahy mezi Ruskem a USA. Kongres dal najevo, že zrušení dodatku podpoří pouze v případě, že bude Magnitského zákon podepsán prezidentem. Obě ustanovení byla nakonec spojena v jednom zákoně.¹⁰⁶ Zákon byl přijat v prosinci 2012 za jednoznačné podpory Sněmovny reprezentantů (365

¹⁰⁴ Viz. *The Magnitsky Flip-Flop*. In: Foreign Policy. [online]. 2014 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2014/05/15/the-magnitsky-flip-flop/>. Viz. *Russia fumes as U.S. Senate passes measure aimed at human rights*. In: The Washington Post. [online]. 2012 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/us-passes-magnitsky-bill-aimed-at-russia/2012/12/06/262a5bba-3fd5-11e2-bca3-aadc9b7e29c5_story.html.

¹⁰⁵ Pozn.: součástí této doktríny byla např. smlouva New START (vzájemná dohoda mezi USA a Ruskou federací o snížení počtu jaderných zbraní), americká podpora vstupu Ruska do Světové obchodní organizace (WTO), nebo upuštění od plánu administrativy předchozího amerického prezidenta George W. Bushe na vybudování protiraketového štítu ve východní Evropě. Od doktríny New START se posléze Spojené státy americké postupně odchýlily, k čemuž výrazně přispěla anexe ukrajinského poloostrova Krym Ruskem v roce 2014. Viz. *U.S.-Russia Relations: "Reset" Fact Sheet*. In: The White House – President Barack Obama. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.; Viz. PIFER, Steven. *US-Russia Relations in the Obama Era: From Reset to Refreeze?*. *OSCE Yearbook*. 2014, roč. 20, č. 1, s. 111-123. ISBN 978-3-8452-6094-5.

¹⁰⁶ Viz. *The Magnitsky Flip-Flop*. Cit. dílo.

hlasů pro přijetí, 43 proti) i Senátu (92 hlasů pro přijetí, 4 proti).¹⁰⁷ Dne 14. 12. 2012 byl zákon podepsán prezidentem Barackem Obamou. Z těchto okolností pramení i oficiální název zákona, tj. *Russia and Moldova Jackson–Vanik Repeal and Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012*.

1.3.2 Global Magnitsky Act

Global Magnitsky Act, plným názvem *Global Magnitsky Human Rights Accountability Act*, byl přijat v prosinci 2016 ještě za Obamovy administrativy a navazoval na mladší *Magnitsky Act*. Zákon byl zprvu předložen samostatně, opět s podporou obou stran. Později však byla jeho ustanovení přijata Kongresem v rámci jiného zákona. Tím byl *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017*, jako jeden z řady zákonů, kterými se každoročně stanovuje rozpočet a výdaje Ministerstva obrany Spojených států amerických (DOD) na příslušný fiskální rok. Definičním rozdílem nového *Global Magnitsky Act*, oproti původnímu *Magnitsky Act*, bylo celosvětové zaměření na pachatele, dopouštějících se závažného porušování lidských práv. Jeho účinky se tudíž nevztahovaly pouze na konkrétní ruské občany v případě Sergeje Magnitského. *Global Magnitsky Act* byl poprvé proveden (*implementován*) exekutivním příkazem EO 13818¹⁰⁸ a později exekutivním příkazem EO 13936.¹⁰⁹ Oba tyto exekutivní příkazy vydal tehdejší americký prezident Donald Trump.

1.4 Rozšíření Magnitského zákonů do ostatních států světa

Přijetí *Magnitsky Act* a *Global Magnitsky Act* v USA bylo počátkem Browderovy kampaně za přijetí obdobných zákonů i v dalších státech světa. V současné době existuje celkem 12 států a teritorií světa, které Magnitského zákony v různé podobě přijaly a kterými jsou (seřazeno podle data přijetí): Spojené státy americké, Estonsko, Spojené království, Kanada, Litva, Lotyšsko, Kosovo, Gibraltar, Jersey, Evropská unie, Austrálie a jako zatím poslední i Česká republika.

¹⁰⁷ *Actions Overview: H.R.6156 — 112th Congress (2011-2012)*. In: Congress.gov. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/6156/actions>.

¹⁰⁸ USA. Executive Order 13818 of December 20, 2017 - Blocking the Property of Persons Involved in Serious Human Rights Abuse or Corruption. Dostupné z: <https://www.federalregister.gov/documents/2017/12/26/2017-27925/blocking-the-property-of-persons-involved-in-serious-human-rights-abuse-or-corruption>.

¹⁰⁹ USA. Executive Order 13936 of July 14, 2020 - The President's Executive Order on Hong Kong Normalization. Dostupné z: <https://www.federalregister.gov/documents/2020/07/17/2020-15646/the-presidents-executive-order-on-hong-kong-normalization>.

1.5 Shrnutí

Podnětem pro vznik tzv. Magnitského zákonů byla smrt Sergeje Magnitského, ruského daňového experta a auditora. Sergej Magnitskij odhalil rozsáhlý daňový podvod, zahrnující ruský organizovaný zločin a vysoce postavené ruské vládní úředníky. Poté, co se snažil na podvod upozornit příslušné státní orgány, byl zatčen a umístěn do vazby, kde mu byla systematicky odpírána zdravotní péče. Nakonec byl, podle dostupných informací, ve věznici umučen. Jeho bývalý zaměstnavatel, Bill Browder, začal v reakci na tuto událost lobbovat za prosazení zákona, který by potrestal viníky Magnitského uvěznění a násilné smrti. První Magnitského zákon vznikl v roce 2012 v USA, později se obdobné zákony rozšířily i do dalších států světa. Zákony, které původně vznikly jako reakce na konkrétní událost, a byly zacíleny na přesně vymezený okruh osob, se mezitím vyvinuly ve svébytný nástroj postihování porušitelů lidských práv a účastníků závažného korupčního jednání po celém světě.

2 Srovnání vybraných Magnitského zákonů

Přehled a porovnání vybraných Magnitského zákonů bude předmětem této kapitoly. V podkapitole 2.1 určuji společné znaky zákonů na základě analýzy dostupné literatury, odborných článků a samotných zákonů. V podkapitole 2.2 se věnuji rozdílům mezi jednotlivými zákony.

2.1 Společné znaky

Než porovnáme jednotlivé Magnitského zákony podle jejich odlišností, je vhodné stanovit, v čem se naopak všechny *shodují*. V úvodu práce byla sice již charakteristika Magnitského zákonů nastíněna, pro účely této kapitoly bude ale nutné vyjmenovat všechny jejich jednotlivé znaky a popsat je podrobněji. Vzhledem k tomu, že učebnice mezinárodního práva neuvádějí definici, která by cílené sankce, natož Magnitského zákony, jako jejich poddruh, vymezovala, budeme si muset vystačit s definicí vlastní (to nám ale zároveň dává svobodu stanovit si vlastní výčet definičních znaků).

Například Lukáš Lev Červinka ve svém příspěvku do sborníku *Právo v měnícím se světě*, ve kterém se věnuje neobvyklé povaze Magnitského zákonů, uvádí, že „*všechny tyto zákony zavádějí možnost uvalit sankční opatření proti jednotlivcům či entitám porušujícím lidská práva (nebo se dopouštějícím jiných forem definovaného závadného chování) a tuto pravomoc svěřují nikoli justici, nýbrž exekutivě. Na proces přijímání těchto sankčních opatření se přitom hledí jako na proces sui generis, na proces politické povahy, na nějž se nevztahují standardy procesu trestního či správního, tzn. negarantující příslušná práva osobám, na které jsou sankce uvaleny, již v průběhu procesu přijímání sankcí, avšak až ex post.*“¹¹⁰ Lukáš Lev Červinka tak Magnitského zákony zařazuje do kategorie tzv. národních individuálních sankcí, kterými se podle něj rozumí „*taková omezující opatření, která jsou cílená proti skupinám či jednotlivcům a jsou přijímána nikoli na mezinárodní či supranacionální úrovni, leč na úrovni národní*“.¹¹¹

Victoria Kerr a James Patrick Sexton v textu *Human Rights and Security: Unpacking the Elusive Nature of Magnitsky Sanctions*, v němž kriticky hodnotí koncept Magnitského zákonů, a zasazují je do širšího kontextu „chytrých“ sankcí, uvádějí, že jde o sankce, které využívají zákazů cestování (*travel bans*) a zmrazení majetku (*asset freezes*), a jsou mířeny proti osobám, které se

¹¹⁰ ČERVINKA, Lukáš Lev. Tekutá dělba moci aneb hledání odrazu politiky v zrcadle práva: Případová studie připravované právní úpravy národních individuálních sankcí v České republice. In: GERLOCH, Aleš a ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právo v měnícím se světě*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 386-387. ISBN 978-80-7380-828-0.

¹¹¹ Tamtéž. s. 387.

nacházejí v zahraničí a dopouštějí se porušování lidských práv.¹¹² Zároveň Kerr a Sexton dodávají, že Magnitského zákony, jako příklad nové generace mezinárodních sankcí, kombinují tři trendy, kterými jsou jednostrannost („*unilateral*“) – myšleno v protikladu k sankcím vytvářeným mezinárodními a nadnárodními společenstvími, individuální charakter („*targeted against individuals*“) a zaměření specificky na ochranu lidských práv.¹¹³

Pochopitelně i ze samotného textu jednotlivých Magnitského zákonů, respektive jejich důvodových zpráv a shrnutí, lze určit pro ně typické rysy. *Global Magnitsky Act* hned na začátku svého znění uvádí, že se jedná o zákon, kterým se uvalují sankce vůči zahraničním osobám odpovědným za hrubé porušování mezinárodně uznávaných lidských práv.^{114 115}

V shrnutí k NDAA 2017 se v sekci věnované *Global Magnitsky Act* uvádí, že tento zákon „opravňuje prezidenta uvalit **sankce na vstup do USA a majetkové sankce proti jakékoli zahraniční osobě (nebo subjektu), která: je zodpovědná za [...] hrubé porušování mezinárodně uznávaných lidských práv spáchané na osobách v jakékoli cizí zemi [...]**“. [zvýrazněno autorem]¹¹⁶

Text kanadského *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)* v preambuli uvádí předpoklady vzniku zákona, kterými má být „zavedení sankcí proti všem cizím státním příslušníkům odpovědným za porušování mezinárodně uznávaných lidských práv v cizí zemi, pokud orgány této země nejsou schopny nebo ochotny provést důkladné, nezávislé a objektivní vyšetřování těchto porušení [lidských práv]“¹¹⁷, preambule zákona se odvolává na kauzu Magnitskij a jiné případy nezákonného věznění, mučení, vražd a jiných porušování lidských práv v Rusku, existenci již přijatých sankčních zákonů v USA, Spojeném království a dalších zemích a na závazek podporovat mezinárodní spravedlnost.¹¹⁸

V preambuli nařízení Rady Evropské unie 2020/1998, evropské obdoby Magnitského zákona, se uvádí, že „[...] se zřizuje rámec pro **cílená omezující opatření s cílem řešit závažné porušování a zneužívání lidských práv po celém světě. Rozhodnutí Rady stanoví zmrazení**

¹¹² KERR, Victoria a SEXTON, James Patrick. *Human Rights and Security: Unpacking the Elusive Nature of Magnitsky Sanctions*. European Society of International Law Paper Series [online]. T.M.C. Asser Institute for International & European Law, roč. 2022, č. 11, s. 1 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=4236498>.

¹¹³ Tamtéž. s. 2–3.

¹¹⁴ Pozn.: Myšlen je *Global Magnitsky Act* ve verzi schválené Senátem Spojených států amerických dne 17. 12. 2015, před tím, než byl začleněn do NDAA 2017, který byl podepsán prezidentem a tím nabyl účinnosti dne 23. 12. 2016.

¹¹⁵ *Global Magnitsky Act*. Úvodní ustanovení. „AN ACT – To impose sanctions with respect to foreign persons responsible for gross violations of internationally recognized human rights, and for other purposes.“

¹¹⁶ *Summary: S.2943 — 114th Congress (2015-2016)*. In: Congress. gov. [online]. 2016 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/2943>.

¹¹⁷ Kanada. *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)* S. C. 2017, c. 21. Dostupné z: <https://laws.justice.gc.ca/eng/acts/J-2.3/>. Odst. 6 preambule.

¹¹⁸ Tamtéž. Odst. 1, 3-10 preambule.

finančních prostředků a hospodářských zdrojů právníckým osobám, subjektům či orgánům, které jsou odpovědné za závažné porušování nebo zneužívání lidských práv [...] Fyzické a právnícké osoby, subjekty a orgány, na něž se vztahují omezující opatření, jsou uvedeny na seznamu v příloze rozhodnutí (SZBP) 2020/1999. Uvedené rozhodnutí zdůrazňuje význam mezinárodního práva v oblasti lidských práv a interakce mezi mezinárodním právem v oblasti lidských práv a mezinárodním humanitárním právem při posuzování uplatňování cílených omezujících opatření“. [zvýrazněno autorem]¹¹⁹ V návazném sankčním seznamu, stanoveném prováděcím nařízením Rady Evropské unie 2023/1098, jsou na seznam zařazeny mimo jiné osoby odpovědné za věznění a smrt Sergeje Magnitského.¹²⁰ Pro nařízení 2020/1998, rozhodnutí 2020/1999 a prováděcí nařízení 2023/1098 se ujal název Globální režim sankcí EU v oblasti lidských práv (EU Global Human Rights Sanctions Regime, EUGHRSR) nebo unijní Magnitského zákon (EU Magnitsky Act).¹²¹

Rozborem výše zmíněné literatury a analýzou jednotlivých Magnitského zákonů lze shrnout, že definiční znaky jsou vždy minimálně tyto (některé ze znaků jsou přítomny i u širěji definovaných cílených sankcí, jiné jsou typické pouze pro Magnitského zákony, některé znaky se také mohou překrývat navzájem):

- (i) **Návaznost na kauzu Magnitskij:** Jméno Sergeje Magnitského je zpravidla uvedeno v názvu právního předpisu, jeho dodatku, nebo je takový právní předpis neoficiálně nazýván jako Magnitského zákon. Minimálně některé osoby zařazené na sankční seznamy (často vůbec první) mají nějakou spojitost s kauzou Magnitskij. Jednotlivé Magnitského zákony se navzájem inspiroují co do obsahu, vznikly z podobných, mnohdy ryze politických, důvodů a tuto skutečnost text zákonů většinou uvádí (v úvodních ustanoveních, preambuli, důvodové zprávě...).
- (ii) **Lidskoprávní a protikorupční aspekt:** Magnitského zákony zpravidla hned v úvodních ustanoveních deklarují svůj lidskoprávní charakter, někdy zmiňují

¹¹⁹ Nařízení Rady 2020/1998 ze dne 7. prosince 2020 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv. Odst. 1 preambule. (Dále také jako „nařízení 2020/1998“).

¹²⁰ Prováděcí nařízení Rady (EU) 2023/1098 ze dne 5. června 2023, kterým se provádí nařízení (EU) 2020/1998 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv. Příloha I. Položka 43 a 46.

¹²¹ Viz. například *EU přijala globální režim sankcí v oblasti lidských práv*. In: Oficiální internetové stránky Rady EU a Evropské rady [online]. 2020 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/12/07/eu-adopts-a-global-human-rights-sanctions-regime/>. Viz. *A European Magnitsky Act – In “A Stronger Europe in the World”*. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2023 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-stronger-europe-in-the-world/file-a-european-magnitsky-act>.

souvislost s mezinárodním právem. Téměř bez výjimky jsou zacíleny proti těm, kdo se dopouštějí závažného porušování lidských práv, nebo korupce.¹²²

- (iii) **Cílenost:** Cílí proti konkrétním jednotlivcům, organizacím a jiným entitám¹²³, nikoliv proti státům. Z hlediska mezinárodního práva jde o sankce „cílené“, „chytré“, „individuální“ (*targeted, smart, individual*), oproti sankcím „všezahrnujícím“ (*comprehensive*). Oproti tomu, jakkoliv by se mohl zdát opak pravdou, nejde o sankce tzv. „selektivní“. Ty jsou zaměřeny vůči určité výšeči hospodářství (např. embargo na vývoz konkrétní suroviny či výrobku nebo zákaz obchodování s energetickým odvětvím dané země).¹²⁴ Pro přehlednost bude v textu zaměření vůči jednotlivcům vyjadřováno již pouze výrazem „cílenost“ nebo „cílené sankce“.
- (iv) **Celosvětový účinek a extraterritorialita:** Účinek Magnitského zákonů je globální, tj. není zaměřen jen na některé země, ale na území všech států světa. Zároveň působí předpis (většinou) mimo území států, které jej samy vydaly.
- (v) **Národní (jednostranný) charakter:** (vyjma EU) – Magnitského zákony jsou přijímány jednotlivými zákonodárnými sbory (pokud jde o zákony, rezoluce...) nebo vládami (v případě prováděcích vyhlášek, nařízení...) na národní, nikoliv mezinárodní nebo nadnárodní úrovni. Obdobně se Magnitského zákony často popisují jako jednostranná (*unilateral*), nikoliv dvou- či vícestranná (*bilateral, multilateral*) sankční opatření. Opakem by byly například sankce Organizace spojených národů. Výjimkou je pak pochopitelně evropský Magnitského zákon.
- (vi) **Podobnost sankčních nástrojů:** Různé Magnitského zákony využívají podobných sankčních nástrojů. Mezi ty nejtypičtější patří vízová nebo cestovní omezení (*visa ban, travel ban*) a zmrazení finančních prostředků nebo majetku (*asset freeze*).

¹²² Pozn. – Protikorupční zaměření Magnitského zákonů vyvěrá z přesvědčení zákonodárců, že problémy korupce a porušování lidských práv jsou neodmyslitelně propojeny, neboť korupce – ve zkratce – rozkládá právní stát a brání společensko-hospodářskému rozvoji. Více o tomto pojetí např. dokumenty Evropského parlamentu viz. *Global human rights sanctions Mapping Magnitsky laws: The US, Canadian, UK and EU approach*. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2021 [cit. 2023-06-20]. s. 5. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698791/EPRS_BRI\(2021\)698791_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698791/EPRS_BRI(2021)698791_EN.pdf). Viz. *Fighting corruption globally: The link with human rights*. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2021 [cit. 2023-06-20]. s. 2. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690625/EPRS_ATA\(2021\)690625_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690625/EPRS_ATA(2021)690625_EN.pdf).

¹²³ Pozn. – lze si představit např. teroristickou nebo povstaleckou skupinu, nemající právní formu (a mnohdy ani jinou pravidelnou strukturu).

¹²⁴ Viz. ČERVINKA, Lukáš Lev. Tekutá dělba moci aneb hledání odrazu politiky v zrcadle práva: Případová studie připravované právní úpravy národních individuálních sankcí v České republice. Cit. dílo. s. 386. Viz. DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka ed. Mezinárodní kontext české sankční politiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. s. 42.

Dalšími nástroji mohou být zabavení finančních prostředků nebo majetku (*asset seizure, asset forfeiture*), zákaz používání finančního systému dané země, nebo zákaz obchodování či jiných transakcí se subjekty na sankčním seznamu (*prohibition on transactions*).

2.2 Srovnání

Je zřejmé, že se jednotlivé Magnitského zákony odlišují ve své formě i obsahu. Například, přestože by jejich obecně užívané označení napovídalo opaku, ne vždy musí být jméno Sergeje Magnitského obsaženo v názvu předpisu. Některé Magnitského zákony byly vytvořeny jako samostatné zákony, jindy byly využity již existující sankční zákony, které byly novelizovány, resp. k nim byly připojeny dodatky. Někdy forma zákona zcela chybí a Magnitského zákony jsou pojaty jako usnesení parlamentu. Magnitského zákony mohou být účinné přímo ze svých ustanovení, u jiných je třeba prováděcích předpisů (nařízení, vyhlášek, exekutivních příkazů apod.). Co do obsahu, liší se Magnitského zákony nástroji, kterých lze v jejich rámci užít, ale i systémem vytváření sankčních seznamů a nominací jednotlivých na ně zařazených osob. Zpravidla mají trvalý charakter, umožňující opakované užití, ale mohou být vytvořeny také *ad hoc* pro vymezenou skupinu osob.

Obsahem níže uvedených kapitol bude tedy přehled a porovnání konkrétních Magnitského zákonů, a to ze Spojených států amerických, Kanady, Evropské unie a České republiky. V porovnání Magnitského zákonů vždy zprvu uvedu obecné informace k zákonu (datum přijetí, forma, případně další) a posléze uvedu specifika sankčních kritérií, tvorby sankčního seznamu, sankčních nástrojů, opravných prostředků a sankcionovaných osob.

2.2.1 USA – Magnitsky Act

Zákon *Magnitsky Act* je v USA účinný od prosince 2012 a okolnostem jeho vzniku již byla věnována podkapitola 1.3.1. Má formu federálního zákona, byl tedy schválen oběma komorami amerického Kongresu a podepsán prezidentem. Přestože již po přijetí *Global Magnitsky Act* prakticky pozbyl svého smyslu, zůstává stále účinným.

Text zákona se skládá ze čtyř hlav. První tři hlavy se týkají obnovení regulérních obchodních vztahů s Ruskem a Moldávií (k tomu a tzv. Jackson-Vanikovu dodatku viz výše v podkapitole 1.3.1.), pouze čtvrtá hlava je věnována sankcím. Čtvrtá hlava se pak dělí na sedm oddílů (*section*) a několik pododdílů (*subsection*). Z hlediska praktických účinků zákona jsou

podstatné oddíly 403–406. Oddíl 403 definuje výrazy obsažené v zákoně¹²⁵, zbylé oddíly 404–406 upravují způsob tvorby a zveřejňování sankčních seznamů a kritéria, podle kterých lze na sankční seznam osobu zařadit nebo ji z něj vyjmout¹²⁶ a dále sankční nástroje, kterými jsou cestovní omezení¹²⁷ a finanční sankční nástroje.¹²⁸

Na rozdíl od navazujícího *Global Magnitsky Act*, který je ve své podstatě jeho rozšířením, nebyl *Magnitsky Act* vytvořen jako univerzální sankční mechanismus s celosvětovými účinky, nýbrž primárně za účelem potrestání konkrétního okruhu osob odpovědných za nezákonné věznění a smrt Sergeje Magnitského. Protože však byl prvním zákonem svého druhu, dá se říci, že splnil funkci vzoru pro ostatní podobné předpisy, a to ať už z hlediska obsahu, nebo politické vůle pro zavedení srovnatelných sankcí.

(i) Sankční kritéria: Zákon určuje tři skupiny osob, na které lze uvalit sankce; musí se jednat o osobu, která:

1. *„je odpovědná za zadržení, týrání nebo smrt Sergeje Magnitského, podílela se na snahách zakrýt právní odpovědnost za zadržení, týrání nebo smrt Sergeje Magnitského, měla finanční prospěch ze zadržení, týrání nebo smrti Sergeje Magnitského nebo byla zapojena do zločinného spolčení, které odhalil Sergej Magnitskij;*
2. *je odpovědná za mimosoudní popravy, mučení nebo jiná hrubá porušování mezinárodně uznávaných lidských práv, spáchané na osobách, které*
(A) se snaží odhalit nezákonnou činnost úředníků vlády Ruské federace; nebo
(B) za účelem získání, výkonu, obrany nebo podpory mezinárodně uznávaných lidských práv a svobod, jako je svoboda náboženského vyznání, projevu, sdružování a shromažďování, a práva na spravedlivý proces a demokratické volby v Rusku; nebo
3. *jednala jako zástupce osoby nebo jejím jménem v záležitosti týkající se činnosti popsané v odstavci 1 nebo 2.*¹²⁹

(ii) Sankční seznam: Pravomoc uvalit sankce má přímo americký prezident, může tak učinit i na návrh člena příslušného výboru Kongresu. Při výběru osob, zařazených na

¹²⁵ Magnitsky Act. Sec. 403.

¹²⁶ Tamtéž. Sec. 404.

¹²⁷ Tamtéž. Sec. 405.

¹²⁸ Tamtéž. Sec. 406.

¹²⁹ Tamtéž. Sec. 404(d)(1-3). Překlad autora.

sankční seznamy, by měl prezident zohlednit informace poskytnuté členy příslušných výborů Kongresu a „*divěřitelné údaje získané jinými zeměmi a nevládními organizacemi, včetně organizací v Rusku, které sledují porušování lidských práv vládou Ruské federace.*“¹³⁰ Seznam sankcionovaných osob předkládá americký prezident příslušným výborům Kongresu. Sankční seznamy by měly být v zásadě veřejné.

- (iii) **Sankční nástroje:** Prvním typem sankčních nástrojů jsou vízová omezení, tj. nezpůsobilost osob zařazených na sankční seznam být vpuštěn na území USA nebo zrušení aktuálně platného víza takovým osobám. Druhým typem jsou finanční opatření – zmrazení majetku a zmrazení finančních transakcí.
- (iv) **Opravné prostředky, vynětí ze seznamu:** Osoba může být prezidentem vyňata ze sankčního seznamu, pokud existují věrohodné informace o tom, že se jí přičítaného jednání nedopustila; byla již přiměřeně trestně stíhána; nebo prokázala změnu v chování, nesla již za své jednání přiměřené následky a věrohodně se zavázala nezapojovat se do činností postihovaných tímto zákonem.¹³¹
- (v) **Sankcionované osoby:** Na seznamu je k dnešnímu dni celkem 58 osob a dvě organizace (*entities*).¹³² Jedná se pouze o občany ruské národnosti nebo organizace sídlící v Rusku (viz. sankční kritéria výše). Sankční seznam je k dohledání na internetových stránkách Úřadu pro kontrolu zahraničních aktiv (*Office of Foreign Assets Control – OFAC*), spadajícího pod americké Ministerstvo financí Spojených států amerických.¹³³

2.2.2 USA – Global Magnitsky Act

Zákon *Global Magnitsky Act*, začleněný do NDAA 2017, je účinný od prosince 2016 a také jeho vzniku již byla věnována přechodí část práce (podkapitola 1.3.2.). Stejně jako u *Magnitsky Act* se jedná o federální zákon. Zákon se výrazněji zaměřuje na korupci a má celosvětovou působnost, nenahrazuje původní Magnitského seznam, ale existuje vedle něj. Zněním jsou si zákony velmi podobné, ustanovení zákona jsou však přepsána tak, aby byla univerzálně, celosvětově použitelná.

¹³⁰ Magnitsky Act. Sec. 404(c)(3).

¹³¹ Tamtéž. Sec. 404(a)(1-3).

¹³² Pozn.: tj. ke dni 22. 6. 2023

¹³³ *Sanctions List Search*. In: Office of Foreign Assets Control – OFAC [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov>.

Text NDAA 2017 je dlouhý, ustanovení samotného *Global Magnitsky Act* jsou naopak relativně stručná a začínají v oddílu 1261.¹³⁴ Oddíl 1262 obsahuje zákonné definice.¹³⁵ Oddíl 1263 upravuje oprávnění amerického prezidenta uvalovat sankce, sankční nástroje, kritéria při zařazení osoby na sankční seznam, rozdělení kompetencí mezi výbory Kongresu a prezidentem při ukládání sankcí, výjimky pro zákaz vstupu do USA, pokuty při obcházení majetkových sankcí, vynětí osoby ze sankčního seznamu a další.¹³⁶ Oddíl 1264 upravuje povinnost prezidenta podávat zprávy Kongresu o zařazení osob na sankční seznam,¹³⁷ oddíl 1265 upravuje dobu, po kterou jsou sankce uvalené na základě tohoto zákona účinné.¹³⁸

(i) Sankční kritéria: Zákon zavádí čtyři kategorie osob, na které lze uvalit sankce; může se jednat o jakoukoliv zahraniční osobu, která:

(1) je zodpovědná za mimosoudní popravu, mučení nebo jiné hrubé porušování mezinárodně uznávaných lidských práv spáchané na osobách v jakékoli cizí zemi, které se snaží odhalit nezákonnou činnost prováděnou vládními úředníky nebo získat, uplatňovat, bránit nebo podporovat lidská práva a svobody;

(2) při těchto činnostech jednala jako zástupce [této] zahraniční osoby nebo jejím jménem;

(3) je vládním úředníkem nebo vysokým spolupracovníkem úředníka odpovědného za nařizování nebo jiné řízení významných korupčních činů nebo se na nich podílela, nebo

(4) významně napomáhala nebo poskytovala finanční, materiální nebo technologickou podporu nebo zboží či služby na podporu takových činností.¹³⁹

(ii) Sankční seznam: Stejně jako v *Magnitsky Act*, na sankční seznam zařazuje prezident osoby na základě „věrohodných informací“ od členů Kongresu, nebo na základě informací získaných cizími zeměmi a nevládními organizacemi, které monitorují porušování lidských práv (bez určení, v jakých zemích).¹⁴⁰ Nejde tedy o porušování práv pouze v Rusku, ale kdekoli na světě.

¹³⁴ NDAA 2017. Sec 1261

¹³⁵ Tamtéž. Sec. 1262.

¹³⁶ Tamtéž. Sec. 1263.

¹³⁷ Tamtéž. Sec. 1264.

¹³⁸ Tamtéž. Sec. 1265.

¹³⁹ Text shrnutí Sec. 1263 z internetových stránek Kongresu. *Summary: S.2943 — 114th Congress (2015-2016)*. In: Congress.gov. [online]. 2016 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/2943>. Překlad autora.

¹⁴⁰ NDAA 2017. Sec. 1263(c).

- (iii) **Sankční nástroje:** Stejně jako v *Magnitsky Act*.¹⁴¹
- (iv) **Opravné prostředky/vynětí ze sankčního seznamu:** Stejně jako v *Magnitsky Act*. Jediným rozdílem je, že prezident může osobu vyjmout ze seznamu, je-li to v zájmu národní bezpečnosti USA.¹⁴²
- (v) **Sankcionované osoby:** Na sankčním seznamu je k dnešnímu dni¹⁴³ dohromady 627 osob a organizací z desítek různých zemí světa. Sankční seznam je k dohledání na internetových stránkách Úřadu pro kontrolu zahraničních aktiv (*Office of Foreign Assets Control – OFAC*), spadajícího pod americké Ministerstvo financí Spojených států amerických.¹⁴⁴ Na seznamu jsou například občané Saúdské Arábie údajně odpovědní za vraždu žurnalisty Džamála Chášukdzího, prezident autonomní Čečenské republiky Ramzan Kadyrov, nebo Marián Kočner, slovenský podnikatel spojovaný s vraždou slovenského novináře Jána Kuciaka a jeho partnerky Martiny Kušnírové. Dále desítky dalších osob a organizací převážně z Ruska, Číny, ale také z Angoly, Bangladéše, Demokratické republiky Kongo, Chorvatska, Marshallových ostrovů, Salvadoru, Jižního Súdánu, Ukrajiny a jiných států.¹⁴⁵ Jak je vidět, záběr zákona je skutečně globální.

2.2.3 Kanada – Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act

Zákon *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)* (dále také jako „JVCFOA“) byl přijat v roce 2017 kanadským parlamentem jako vůbec první Magnitského zákon mimo USA. Inspirace jeho americkými protějšky je zjevná v názvu i textu zákona. Zejména sankční kritéria jsou velmi podobná kritériím v *Global Magnitsky Act*.

- (i) **Sankční kritéria:** Zákon zavádí čtyři kategorie osob, které mohou být zařazeny na sankční seznam:
 - (a) *cizí státní příslušník je odpovědný za hrubé porušování mezinárodně uznávaných lidských práv nebo se na něm podílí, a to proti osobám v jakémkoli cizím státě, které se snaží získat, uplatňovat, bránit nebo podporovat mezinárodně uznávaná lidská*

¹⁴¹ NDAA 2017. Sec. 1263(b).

¹⁴² Tamtéž. Sec. 1263(g)(4).

¹⁴³ Pozn.: tj. ke dni 22. 6. 2023.

¹⁴⁴ *Sanctions List Search*. In: Office of Foreign Assets Control – OFAC [online]. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov>.

¹⁴⁵ Tamtéž.

práva a svobody nebo které se snaží odhalit nezákonné činnosti prováděné zahraničním veřejným činitelem;

(b) cizí státní příslušník jedná jako zástupce cizího státu nebo jeho jménem v záležitosti týkající se výše popsané činnosti;

(c) zahraniční veřejný činitel nebo jeho spolupracovník je odpovědný za nařizování, kontrolu nebo jiné řízení významných korupčních jednání nebo se na nich podílí, nebo,

(d) cizí státní příslušník významně napomáhal, sponzoroval nebo poskytoval finanční, materiální nebo technologickou podporu nebo zboží či služby na podporu jednání významného korupčního jednání zahraničního veřejného činitele nebo jeho spolupracovníka.¹⁴⁶

- (ii) **Sankční seznam:** Na sankční seznam zařazuje osoby generální guvernér Kanady na základě svého uvážení.^{147 148} Ministr zahraničních věcí vydává povolení osobám v Kanadě a kanadským občanům mimo Kanadu k provádění určité činnosti nebo transakce, které jsou jinak podle zákona nebo nařízení zakázány.¹⁴⁹
- (iii) **Sankční nástroje:** JVCFOA obsahuje sankce majetkové a finanční (zmrazení nebo zabavení majetku, zákaz obchodování a provádění finančních transakcí s osobami na sankčním seznamu), které jsou prováděny na základě JVCFOA pomocí příkazů („orders“), nařízení (regulations)¹⁵⁰ a již staršího zákona *Special Economic Measures Act*.¹⁵¹ Naopak text zákona neobsahuje žádná cestovní omezení. Vstup do země však může být osobám zařazeným na seznam zamezen na základě zákona *Immigration and Refugee Protection Act*.¹⁵²
- (iv) **Opravné prostředky/vynětí ze sankčního seznamu:** Cizinec, který je zařazen na sankční seznam, může písemně požádat kanadského ministra zahraničních věcí, aby se na něj sankce přestaly vztahovat.¹⁵³

¹⁴⁶ Text shrnutí Sec. 4(2). z internetových stránek kanadské vlády. Viz. *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act* In: Government of Canada. [online]. 2021 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://www.international.gc.ca/world-monde/international-relations-relations-internationales/sanctions/victims_corrupt-victimes_corrompus.aspx?lang=eng#a1. Překlad autora.

¹⁴⁷ Pozn.: také „Governor General“, tj. formální zástupce britské koruny v Kanadě.

¹⁴⁸ JVCFOA. Sec. 4(1).

¹⁴⁹ Tamtéž. Sec. 4(4).

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Kanada. *Special Economic Measures Act* (S.C. 1992, c. 17). Viz. na zákon odkazující ustanovení JVCFOA. Preamble; Sec. 16; Sec. 17.

¹⁵² Kanada. *Immigration and Refugee Protection Act* (S.C. 2001, c. 27). Viz na zákon odkazující ustanovení JVCFOA. Preamble; Sec. 2; Sec. 18.

¹⁵³ JVCFOA. Sec. 8.

- (v) **Sankcionované osoby:** Na sankční seznam je k dnešnímu dni¹⁵⁴ zařazeno celkem 70 osob. Krom osob zapojených do kauzy Magnitskij nebo kauzy Chášukdží (viz. podkapitola 2.2.2) je na seznamu třeba i venezuelský prezident Nicolas Maduro. Sankční seznam ve formě nařízení, vytvořeného na základě JVCFOA, je k nalezení na stránkách kanadské elektronické sbírky zákonů a nařízení.¹⁵⁵

2.2.4 EU – evropský Magnitského zákon (EUGHRSR)

Proces přijetí evropského Magnitského zákona byl poměrně dlouhý. Již krátce po smrti Sergeje Magnitského, dne 23. října 2012, vydal Evropský parlament doporučení Evropské radě (dále jen „Rada“) k zavedení vízových omezení pro ruské úředníky zapojené do tohoto případu.¹⁵⁶ Doporučení však ze své podstaty bylo nezávazné a neobsahovalo ani konkrétní jména osob, které by mohly být zařazeny na sankční seznam. Dne 2. dubna 2014 vydal Evropský parlament druhé doporučení Radě; tentokrát již text doporučení, s odkazem na americký *Magnitsky Act*, obsahoval konkrétní jména.¹⁵⁷ Později, koncem roku 2018, iniciovala nizozemská vláda debatu o sankčním režimu na úrovni EU, který by byl založený na principech Magnitského zákonů.¹⁵⁸ Na přijetí evropského Magnitského zákona naléhala i Rada Evropy. Dne 22. ledna 2019 schválilo Parlamentní shromáždění Rady Evropy rezoluci s názvem *Sergei Magnitsky and beyond – fighting impunity by targeted sanctions*, jež vyzývala členské státy Rady Evropy, aby tento legislativní nástroj zavedly do svých právních systémů a zároveň obsahovala i některé konkrétní návrhy budoucího evropského Magnitského zákona.¹⁵⁹ Dne 14. března 2019 také Evropský parlament přijal usnesení, v němž vyzval Radu, aby takový sankční režim zavedla.¹⁶⁰ Rada finálně tento režim zavedla v roce 2020 přijetím nařízení 2020/1998 a rozhodnutí 2020/1999 (nařízení

¹⁵⁴ Pozn.: 22. 6. 2023.

¹⁵⁵ Kanada. Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Regulations (SOR/2017-233). Schedule. Sbírnka viz. *SCHEDULE (Section 1) Foreign Nationals*. In: Justice Laws Website [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://laws.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2017-233/page-2.html#h-842596>.

¹⁵⁶ Doporučení Evropského parlamentu Radě ze dne 23. října 2012 týkající se zavedení společných vízových omezení pro ruské státní úředníky zapojené do případu Sergeje Magnitského (2012/2142(INI)).

¹⁵⁷ Doporučení Evropského parlamentu Radě ze dne 2. dubna 2014 k zavedení společných vízových omezení pro ruské státní úředníky zapojené do případu Sergeje Magnitského (2014/2016(INI)).

¹⁵⁸ *Netherlands Proposes New EU Human Rights Sanctions Regime*. In: Radio Free Europe/Radio Liberty [online]. 2018 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/netherlands-propose-new-eu-human-rights-sanctions-regime/29609488.html>.

¹⁵⁹ Rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy 2252 ze dne 22. 1. 2019: *Sergei Magnitsky and beyond – fighting impunity by targeted sanctions*.

¹⁶⁰ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. března 2019 o evropském sankčním režimu v případě porušování lidských práv (2019/2580(RSP)).

2020/1998 a rozhodnutí 2020/1999 dále společně jako „EUGHRSR“).¹⁶¹ První osoby byly na sankční seznam zařazeny rozhodnutím Rady 2021/372.¹⁶²

(i) **Sankční kritéria:** Rozhodnutí 2020/1999 v článku 1 vyjmenovává činy, na něž se vztahuje. Těmito činy jsou [zkráceno autorem]:

1. [...] *Toto rozhodnutí se vztahuje na tyto činy:*

a) *genocida;*

b) *zločiny proti lidskosti;*

c) *tyto případy závažného porušování nebo zneužívání lidských práv:*

i) *mučení a jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání;*

ii) *otroctví;*

iii) *mimosoudní, sumární a svévolné popravy a usmrcení;*

iv) *nucené zmizení osob;*

v) *svévolné zatýkání nebo zadržování;*

d) *jiné porušování nebo zneužívání lidských práv, mimo jiné níže uvedené případy, jestliže je dané porušování nebo zneužívání rozsáhlé, systematické nebo jinak závažné, pokud jde o cíle společné zahraniční a bezpečnostní politiky stanovené v článku 21 Smlouvy o EU:*

i) *obchodování s lidmi, jakož i zneužívání lidských práv převaděči migrantů, jak je uvedeno v tomto článku;*

ii) *sexuální a genderové násilí;*

iii) *porušování nebo zneužívání svobody pokojného shromažďování a sdružování;*

iv) *porušování nebo zneužívání svobody přesvědčení a projevu;*

v) *porušování nebo zneužívání svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení.*¹⁶³

Následně rozhodnutí 2020/1999 v článku 2 a článku 3 stanovuje skupiny osob, proti kterým se uplatní sankce: [proti]

¹⁶¹ Právní rámec se v souladu s čl. 215 Smlouvy o fungování Evropské unie skládá ze dvou současně přijatých, ale samostatných právních předpisů, rozhodnutí Rady a nařízení Rady. Rozhodnutí Rady 2020/1999 ze dne 7. prosince 2020, o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.; Nařízení Rady 2020/1998. Cit. Dílo. Společně nazýváno jako EU Global Human Rights Sanctions Regime (EUGHRSR).

¹⁶² Rozhodnutí Rady (SZBP) 2021/372 ze dne 2. března 2021, kterým se mění rozhodnutí (SZBP) 2020/1999 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.

¹⁶³ Rozhodnutí 2020/1999. Čl. 1.

a) fyzickým nebo právníckým osobám, subjektům či orgánům, které jsou odpovědné za činy uvedené v čl. 1 odst. 1;

b) fyzickým nebo právníckým osobám, subjektům či orgánům, které poskytují finanční, technickou nebo materiální podporu nebo jsou jinak zapojeny do činů uvedených v čl. 1 odst. 1, včetně plánování, řízení, objednávání, pomoci, přípravy, usnadňování nebo podněcování těchto činů;

c) fyzickým nebo právníckým osobám, subjektům či orgánům spojeným s fyzickými nebo právníckými osobami, subjekty nebo orgány uvedenými v písmenech a) a b) tohoto odstavce.¹⁶⁴

- (ii) **Sankční seznam:** Rada jednomyslně na návrh členského státu nebo vysokého představitele sestavuje a mění seznam uvedený v příloze rozhodnutí.¹⁶⁵
- (iii) **Sankční nástroje:** Sankcionovaným osobám je zamezen vstup na území a průjezd přes území členských států a zmrazují se jim veškeré finanční prostředky a hospodářské zdroje.¹⁶⁶
- (iv) **Opravné prostředky/vynětí ze sankčního seznamu:** Podle čl. 14 nařízení 2020/1998 Rada poskytne subjektům možnost se k záležitosti vyjádřit a pokud jsou předloženy připomínky nebo nové důkazy, Rada své rozhodnutí přezkoumá a dotčený subjekt o této skutečnosti informuje. Zároveň se sankční seznam přezkoumává alespoň každých 12 měsíců.¹⁶⁷
- (v) **Sankcionované osoby:** Na sankční seznam je k dnešnímu dni¹⁶⁸ zařazeno 35 fyzických osob ze sedmi zemí světa a 15 právníckých osob, subjektů a orgánů. Sankční seznam ve formě přílohy rozhodnutí 2020/1999 je k nalezení na EUR-Lex, elektronické sbírky právních předpisů EU.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Rozhodnutí 2020/1999. Čl. 3. Pozn. – znění čl. 2 je až na drobné odchylky téměř totožné.

¹⁶⁵ Tamtéž. Čl. 5. Odst. 1.

¹⁶⁶ Tamtéž. Čl. 2 odst. 1 a čl. 3, odst. 1.

¹⁶⁷ Nařízení 2020/1998. Čl. 14.

¹⁶⁸ Pozn.: tj. ke dni 22. 6. 2023

¹⁶⁹ Příloha. Seznam fyzických a právníckých osob, subjektů a orgánů podle článků 2 a 3. In: EUR-Lex. [online]. [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A02020D1999-20230307>.

2.2.5 Česká republika – zákon č. 1/2023 Sb., sankční zákon.

S myšlenkou přijetí českého Magnitského zákona přišel poprvé současný ministr zahraničních věcí¹⁷⁰ Jan Lipavský v roce 2019, v té době vykonávající mandát řadového poslance.¹⁷¹ Poslanecká sněmovna schválila předpis dne 14. 10. 2022 pod názvem zákon č. 1/2023 Sb., o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaným v mezinárodních vztazích (sankční zákon) (dále jen „sankční zákon“). Prezident republiky Miloš Zeman sankční zákon podepsal dne 7. 12. 2022. Účinnosti nabyl sankční zákon dne 3. 1. 2023.¹⁷²

Účel přijetí zákona je podle důvodové zprávy dvojitý: jednak je třeba přijmout samostatný národní sankční zákon, neboť přijímání sankcí v rámci Rady EU je kvůli požadavku jednomyslnosti zdlouhavé, nebo se shody na unijních sankcích dosáhnout vůbec nepodaří. A za druhé je třeba vytvořit legislativní rámec předkládání návrhů na zařazení subjektů (českou vládou) na již existující sankční seznam EU, neboť tento postup dosud není upraven.¹⁷³

Vzhledem k tomu, že sankční zákon sám žádné nové sankce nezavádí a pouze se ve svých ustanoveních odvolává na příslušné unijní předpisy a zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, jedná se v zásadě o procesní předpis. Zákon v souladu s unijní legislativou užívá pro sankce termínu „omezující opatření“, stejně jako EUGHRSR a ostatní unijní sankční předpisy. Pro sankcionované osoby, entity a orgány užívá zákon souhrnného termínu „subjekt“.

(i) Sankční kritéria

Subjektem je každý, vůči němuž mohou být uplatněna omezující opatření podle příslušného předpisu Evropské unie.¹⁷⁴

(ii) Sankční seznam

Návrhy na zařazení subjektů na vnitrostátní sankční seznam i na unijní sankční seznam shromažďuje, ověřuje a vyhodnocuje Ministerstvo zahraničních věcí.¹⁷⁵

Návrhy Ministerstva zahraničních věcí schvaluje vláda.¹⁷⁶

(iii) Sankční nástroje

¹⁷⁰ Pozn.: červen 2023.

¹⁷¹ *Magnitského zákon nám pomůže znovu vydobýt pověst, kterou nám získal Havel.* In: Respekt. [online]. 2019 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/magnitskeho-zakon-nam-pomuze-znovu-vydobyt-povest-ktterou-nam-ziskal-havel>.

¹⁷² *Návrh zákona o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaným v mezinárodních vztazích (sankční zákon) - 688/22.* In: Portál informačního systému ODok Úřadu vlády České republiky. [online]. 2022 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCELHU7KC/>.

¹⁷³ Důvodová zpráva k sankčnímu zákonu.

¹⁷⁴ Sankční zákon. § 2 písm. a).

¹⁷⁵ Tamtéž. § 3.

¹⁷⁶ Tamtéž. § 5.

Sankčními nástroji jsou omezující opatření podle příslušných unijních předpisů¹⁷⁷ – tedy zamezení vstupu na území České republiky a zmrazení veškerých finančních prostředků a hospodářských zdrojů. Sankčními nástroji jsou také omezení nebo zákazy podle zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí.¹⁷⁸

(iv) Opravné prostředky/vynětí ze sankčního seznamu

Ministerstvo zahraničních věcí zruší zápis na vnitrostátní sankční seznam v případě úmrtí fyzické osoby, resp. zániku subjektu, pokud zanikl bez právního nástupce.¹⁷⁹

Ministerstvo podá vládě návrh na odstranění zápisu, byl-li proveden v rozporu se zákonem; na zrušení zápisu, pokud jednání postižitelné podle příslušného předpisu Evropské unie přestalo být postižitelné, nebo uplatňování omezujících opatření již není důvodné; na úpravu omezujících opatření, pokud došlo ke změně okolností, které odůvodňují změnu v uplatňování omezujících opatření.¹⁸⁰

Subjekt může proti svému zápisu podat písemně odůvodněnou námitku, ve které může požadovat odstranění, zrušení nebo změnu zápisu. Námitka se podává ministerstvu. Ministerstvo předloží námitku se svým stanoviskem vládě do 30 dnů ode dne jejího podání.¹⁸¹ Subjekt taktéž může žádat o soudní přezkum. Žaloba nemá odkladný účinek.¹⁸²

(v) Sankcionované osoby

Na vnitrostátní sankční seznam je k červnu 2023 zařazen pouze jeden subjekt – fyzická osoba, kterou je Vladimír Michajlovič Gund'ajev, známý rovněž jako moskevský patriarcha Kirill.¹⁸³ Ministerstvo zahraničních věcí a vláda se údajně chystají na seznam dodat i další jména. Kvůli sankčnímu zákonu ostatně vzniklo na Ministerstvu zahraničních věcí celé nové oddělení.¹⁸⁴

¹⁷⁷ Sankční zákon. § 2 písm. f), bod 1.

¹⁷⁸ Tamtéž. § 2 písm. f), bod 2.

¹⁷⁹ Tamtéž. § 7 odst. 3, písm. b).

¹⁸⁰ Tamtéž. § 7 odst. 5.

¹⁸¹ Tamtéž. § 9.

¹⁸² Tamtéž. § 11–12.

¹⁸³ *Vnitrostátní sankční seznam*. In: Ministerstvo zahraničních věcí. [online]. 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/sankcni_politika/sankcni_seznam_cr/vnitrostatni_sankcni_seznam_ht_ml.

¹⁸⁴ *Česko pracuje na vlastním sankčním seznamu. Ministerstvo zahraničí vyčlení speciální oddělení*. In: ČT24. [online]. 2022 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3554351-cesko-pracuje-na-vlastnim-sankcnim-seznamu-ministerstvo-zahranici-vycleni-specialni>.

2.3 Shrnutí

Magnitského zákony, které přijala již řada států i Evropská unie, sdílí společné znaky, které je definují. Takové společné znaky jsem na základě rozboru literatury i příslušné legislativy na začátku druhé kapitoly určil. Vzhledem k (většinově) národnímu charakteru Magnitského zákonů lze mezi nimi samozřejmě shledat také řadu odlišností. Společné znaky i odlišnosti vybraných Magnitského zákonů jsem v této kapitole demonstroval na jejich konkrétních ustanoveních. Zaměřil jsem se na prvky, které každý sankční předpis obsahuje, tedy (i) *sankční kritéria*, jako definici postihovaného jednání, jehož konání kvalifikuje příslušný subjekt být předmětem sankcí, (ii) tvorbu *sankčního seznamu*, jako oprávnění jednotlivých státních institucí navrhnout a zařazovat na seznam jednotlivé subjekty, (iii) *sankční nástroje*, tj. prostředky k vykonání sankcí, (iv) *opravné prostředky/vynětí ze sankčního seznamu* jako možnost zjednání nápravy, ocitl-li se subjekt na sankčním seznamu neprávem, nebo již důvody pro jeho zařazení pominuly, a (v) *sankcionované osoby*, jako přehled konkrétních subjektů na sankčních seznamech. Z komparace mj. vyplynulo odlišné pojetí Magnitského zákonů v Evropě a Severní Americe. Např. kanadský zákon *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)* má sankční kritéria v zásadě stejná jako americké zákony *Magnitsky Act* a *Global Magnitsky Act* a je tudíž zaměřen jak proti subjektům, kteří se dopouštějí porušování lidských práv, tak proti těm, kteří se dopouštějí závažné korupce. Na rozdíl od toho český sankční zákon a EUGHR SR nejsou zaměřeny proti korupci. Český sankční zákon je v tomto ohledu ostatně vázán skutečností, že odkazuje na hmotněprávní ustanovení evropských sankčních předpisů a přejímá jejich terminologii. Na druhou stranu, rozšíří – li Evropská unie svůj sankční režim i na oblast závažných činů korupce (taková změna se zřejmě chystá),¹⁸⁵ bylo by vzhledem k obsahové provázanosti s českou sankční legislativou logické, aby toto jednání postihoval právě tak i sankční zákon.

¹⁸⁵ *EU to extend sanctions framework to target corrupt foreigners*. In: EURACTIV. [online]. 2023 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-to-extend-sanctions-framework-to-target-corrupt-foreigners/>.

3 Legalita Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva

Magnitského zákony, jako národní sankční režimy, cílené proti konkrétním zahraničním subjektům, představují pro mezinárodní právo výzvu, neboť v něm takový druh sankcí není upraven. V kapitole třetí se proto věnuji otázce, kam (pokud vůbec) lze Magnitského zákony zařadit z hlediska již existujících institutů mezinárodního práva, jaký je vztah mezi nimi a ochranou lidských práv, uznávaných mezinárodním společenstvím, a jak obstojí v požadavku práva na spravedlivý proces.

3.1 Povaha Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva

Mezinárodní právo tradičně spíše než výraz „sankce“ užívá pojmu „donucovací opatření“.¹⁸⁶ Rozlišuje dva typy: donucovací opatření kolektivní a donucovací opatření států.

O „sankcích“, pojmu v mezinárodním právu nedefinovaném, hovoří mezinárodní právo v souvislosti s donucovacími opatřeními kolektivními, kterými se myslí zejména sankce Rady bezpečnosti OSN (dále jen „Rada bezpečnosti“) nebo jiných mezinárodních organizací.¹⁸⁷ Legitimita sankcí Rady bezpečnosti je založena na kapitole VII Charty OSN, přesněji člancích 41 a 42.¹⁸⁸ Jakkoliv tyto články výslovně nezmiňují termín „sankce“, pokládají se za ně v člancích zmíněná „opatření nezahrnující použití ozbrojené síly“.¹⁸⁹

Rada bezpečnosti využívala původně hlavně sankcí všezahrnujících. Od roku 1991 začala Rada bezpečnosti ve snaze zmírnit dopady na civilní obyvatelstvo využívat čím dál častěji sankcí cílených, včetně využívání sankčních nástrojů jako zmrazení účtů a zablokování finančních transakcí.¹⁹⁰ Ať už se jedná o sankce všezahrnující, nebo cílené, shrnuje Rada bezpečnosti

¹⁸⁶ Pozn.: Donucení pak obecně označuje např. Jiří Malenovský jako „*legální mechanismy nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektoval jeho normy*“. Viz. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné – obecná část – a poměr k jiným právním systémům*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-1-50990-014-5. s. 288.

¹⁸⁷ MRÁZEK, Josef. *Mezinárodněprávní rámec sankcí a jejich uplatnění v praxi*. Cit. dílo. s. 31.

¹⁸⁸ Viz. např. GORDON, Richard John Francis, SMYTH, Michael a CORNELL, Tom. *Sanctions Law*. Oxford; Portland: Hart Publishing, 2019. ISBN 978-80-210-9510-6. s. 12–13.

¹⁸⁹ Charta OSN. Cit. dílo. Čl. 41 a 42.

Článek 41

Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření nezahrnujících užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušování styků diplomatických.

Článek 42

Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.

¹⁹⁰ MRÁZEK, Josef. *Mezinárodněprávní rámec sankcí a jejich uplatnění v praxi*. Cit. dílo. s. 42.

jednotlivé sankce podle jejich zaměření do kategorií, zvaných „sankční režimy“, v souladu s příslušnými rezolucemi.¹⁹¹

Donucovací opatření států někdy mezinárodně-právní literatura označuje také výrazem „svěpomoc“. Podle díkce *Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní činy*¹⁹², vypracovaného Komisí OSN pro mezinárodní právo (dále jen „Návrh článků“) se jedná o „protiopatření“,¹⁹³ kterými jsou tzv. „retorze“ a „represálie“. Retorze jsou nejmírnější formou protiopatření státu v reakci na protiprávní chování nebo tzv. „nevlídný akt“ jiného státu a zahrnují např. přerušování diplomatických styků nebo odvolání velvyslance. Za represálie je pak považována důraznější forma téhož, která může zahrnovat embargo (zákaz vývozu zboží), bojkot (zákaz dovozu zboží) a další.¹⁹⁴

Jak vidno, Magnitského zákony nespádají ani do jedné výše vyjmenované kategorie. S výjimkou EUGHRSR se jedná o sankce jednotlivých států, tudíž nelze mluvit o opatřeních kolektivních a už vůbec ne o jejich provádění pod patronátem Rady bezpečnosti. Zasahují proti konkrétním jednotlivcům, tedy se nejedná ani o protiopatření proti jinému státu.

3.2 Magnitského zákony a ochrana lidských práv

Jak již bylo demonstrováno výše, v textech Magnitského zákonů je často deklarována ochrana lidských práv jako jejich hlavní cíl. Politici a vládní představitelé, odpovědní za tvorbu těchto zákonů, mnohdy uvádějí, že cílem je změnit chování těch, kdo se závažného porušování a zneužívání lidských práv dopouštějí a odstrašit je do budoucna proti takovému jednání.¹⁹⁵

Například zmiňování Kerr a Sexton však shledávají problematickým, že Magnitského zákony mají sice postihovat ty, kteří porušují lidská práva, ale vymezení pojmu samotných „lidských práv“ se mezi zákony navzájem liší a v samotných ustanoveních zákonů je definice mnohdy vágní.¹⁹⁶ Kerr a Sexton zároveň z ustanovení čl. 2 odst. 1 *Mezinárodního paktu o*

¹⁹¹ MRÁZEK, Josef. *Mezinárodněprávní rámec sankcí a jejich uplatnění v praxi*. Cit. dílo. s. 41–42.

¹⁹² UN Doc. A/56/10, Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování, ILC, 2001.

¹⁹³ Viz. Kapitola II. Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní činy. MRÁZEK, Josef. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-08-3.

¹⁹⁴ ONDŘEJ, Jan, MRÁZEK, Josef a KUNZ, Oto. *Základy mezinárodního práva veřejného*. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-487-2. s. 217.

¹⁹⁵ Viz. *EU Global Human Rights Sanctions Regime: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union*. In: Oficiální internetové stránky Rady EU a Evropské rady. [online]. 2020 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/08/eu-global-human-rights-sanctions-regime-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union/>.

¹⁹⁶ KERR, Victoria a SEXTON, James Patrick. *Human Rights and Security: Unpacking the Elusive Nature of Magnitsky Sanctions*. Cit. dílo. s. 9.

*občanských a politických právech*¹⁹⁷ dovozují, že jsou to pouze státy, kterým z Paktu plynou závazky chránit lidská práva. Jakékoliv potenciální porušení lidských práv má tak vždy být ve výsledku přičitatelné státu, v jehož jurisdikci se osoby zkrácené na svých lidských právech nacházejí. Jednání jednotlivců, nebo nestátních aktérů, ať už jakékoliv, podle Kerr a Sextona nemůže být pokládáno za porušování lidských práv ve smyslu mezinárodního systému ochrany lidských práv. Kerr a Sexton se proto domnívají, že Magnitského zákony, byť to přímo netvrdí, jsou namířeny spíše proti těm, kteří narušují hodnoty chráněné mezinárodním systémem ochrany lidských práv než proti porušování lidských práv samotných. V rámci mezinárodního systému ochrany lidských práv pak jednotlivci nemohou být činěni odpovědnými podle mezinárodního práva za „porušování lidských práv“, ale pouze za tomu odpovídající trestné činy podle vnitrostátního nebo mezinárodního trestního práva.¹⁹⁸

Přístup autorů Kerr a Sexton se však zdá být nadměru legalistickým. Pokud jde o různost definic jednání, postihovaného sankcemi, ta plyne z národního charakteru Magnitského zákonů. Nalézt jednotící definici takového jednání, sdílenou všemi zeměmi, by naopak mohlo mařit úsilí o účinné postižení porušitelů lidských práv, neboť každá země, vydávající sankce, přihlíží ke svým specifickým potřebám a možnostem. Proto například v zemích, kde hromadí své majetky vlivné zahraniční osoby, financující nebo těžící z aktivit spojených s porušováním lidských práv, lze předpokládat větší důraz na postihování korupce. Krom toho lze pozorovat, že jednotného postupu, včetně užití totožné právní terminologie, využíváno být může – pokud to dává smysl. Dobrým příkladem je český sankční zákon odkazující ve svých ustanoveních na předpisy EU.

Co se týče návrhu na potrestání jednotlivců prostředky vnitrostátního trestního práva, nebo mezinárodního trestního práva: je podstatou Magnitského zákonů, že míří na osoby, které nebudou za své jednání trestně stíhány v domovských zemích. Možnost užití prostředků vnitrostátního trestního práva tak není příliš reálná. Zároveň porušování lidských práv nemusí vždy nabýt takové intenzity, aby bylo podle mezinárodního trestního práva stíhatelné. I kdyby však bylo, mnohé osoby na sankčních seznamech různých Magnitského zákonů pocházejí ze zemí, které nejsou stranou Římského statutu Mezinárodního trestního soudu nebo jej neratifikovaly (např. z Číny nebo Ruska)¹⁹⁹ a hrozilo by tak, že nebudou vydány k trestnímu stíhání.

¹⁹⁷ Pakt. Čl. 2 odst. 1.

¹⁹⁸ KERR, Victoria a SEXTON, James Patrick. *Human Rights and Security: Unpacking the Elusive Nature of Magnitsky Sanctions*. Cit. dílo. s. 9-10.

¹⁹⁹ Pozn.: Čína nikdy nebyla stranou Římského statutu. Rusko podepsalo Římský statut v roce 2000 a se soudem spolupracovalo, ale smlouvu nikdy neratifikovalo, a zůstalo tak mimo jurisdikci MSD. V roce 2016 Rusko svůj podpis odvolalo. Viz. *The States Parties to the Rome Statute*. In: International Criminal Court. [online]. [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>.

3.3 Magnitského zákony a právo na spravedlivý proces

Magnitského zákony mohou být podle některých jejich kritiků neschopné dostát požadavku práva na spravedlivý proces, jak jej stanovují tři mezinárodní úmluvy – Evropská úmluva o ochraně lidských práv (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, EÚLP), Listina základních práv Evropské unie (LZPEU) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (Pakt). Vzhledem k tomu, že všechny státy, která vydaly Magnitského zákony, jsou smluvní stranou alespoň jedné z těchto mezinárodních úmluv (v případě členských států EU jsou všechny takové státy smluvními stranami všech tří úmluv),²⁰⁰ je potřeba brát na ustanovení úmluv zřetel. Pro zjednodušení se budu zabývat pouze právem na spravedlivý proces z pohledu evropských úmluv – EÚLP a LZPEU, neboť na jejich půdorysu založené soudy ESLP a SDEU poskytují množství judikatury.

Co je právo na spravedlivý proces? Jde o princip, zakotvený v právních řádech všech demokratických států, garantující nestrannost a nezávislost soudů a některé základní procesní záruky. Ve zmíněné EÚLP je upraven v článku 6, v LZPEU pak v hlavě VI., zejména v článku 47 a 48.^{201 202} V ČR je zakotven na ústavní úrovni, v článku 36 Listiny základních práv a svobod.²⁰³ Koncept práva na spravedlivý proces se vztahuje jak na právo civilní (např. co se přiměřené délky soudního řízení týče), tak na právo trestní. Speciálně v právu trestním však nabývá právo na spravedlivý proces zvláštního významu kvůli fakticky nerovnému postavení mezi mocí veřejnou a jejími adresáty a zakládá důležitá minimální oprávnění v rámci trestního procesu, jako je právo být seznámen s povahou a důvodem obvinění, právo vyjádřit se k projednávaným skutečnostem, nebo právo na obhajobu.²⁰⁴

Proč mohou Magnitského zákony porušovat právo na spravedlivý proces? Subjekty, jak bylo projeveno v kapitole druhé, se na seznam dostávají nikoliv soudním rozhodnutím, ale na základě rozhodnutí vlády (ČR), jiného výkonného orgánu (USA, Kanada), nebo orgánu EU (Rada). O zařazení na sankční seznam nejsou subjekty často předem informovány, důvody zařazení na seznam jsou mnohdy tajné a celý proces neprůhledný. Na rozdíl od trestního procesu

²⁰⁰ Viz. *STATUS OF RATIFICATION – International Covenant on Civil and Political Rights*. In: United Nations – The Office of the High Commissioner for Human Rights. [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://indicators.ohchr.org>; Viz. *Chart of signatures and ratifications of Treaty 005*. In: Council of Europe [online]. 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=005>; LZPEU – viz. členské státy EU.

²⁰¹ EÚLP. Čl. 6, 13.

²⁰² LZPEU. Hlava VI, čl. 47-48.

²⁰³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů. Čl. 36.

²⁰⁴ Viz. např. MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, ISBN 978-80-7357-748-3. Kapitola 8 – Zvláštnosti trestního řízení.

nemá subjekt možnost seznámit se s obsahem svého „obvinění“ a s důkazy, na kterých se jeho zařazení na sankční seznam zakládá. Důkazní břemeno je oproti trestnímu procesu přeneseno na sankcionovaný subjekt. Možnosti opravných prostředků jsou omezené.

Aby bylo možné uplatnit právo na spravedlivý proces (v trestněprávním smyslu), je nutné, aby bylo proti sankcionovanému subjektu užito takových opatření, která mají trestní charakter – aby byl subjekt trestně obviněn. K tomu viz. čl. 6 odst. 1 EÚLP, který říká: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o [...] oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu“.²⁰⁵ Pro posouzení, zda mohou být Magnitského zákony v rozporu s právem na spravedlivý proces, tak je nejdříve nutné zhodnotit jejich povahu, tj. je-li zařazení na sankční seznam skutečně formou trestního obvinění. Formálně vzato jsou sankce považovány za preventivní, administrativní opatření.²⁰⁶ V případě *Engel and Others v. The Netherlands*²⁰⁷ však ESLP došel k závěru, že se povaha trestního obvinění ve vztahu k čl. 6 odst. 1 EÚLP hodnotí nejen podle formálního označení (například tak, že jde o trestní obvinění podle trestního řádu příslušné země), ale i podle dalších, materiálních kritérií. Těmito třemi kritérii jsou „1. zařazení skutku v domácím právu; 2. povaha deliktu, zejména z hlediska toho, zda se skutková podstata vztahuje jen na specifickou skupinu osob, nebo má naopak dopad na širokou skupinu obyvatel; 3. jak těžký trest představuje sankci za daný delikt“.²⁰⁸

Právě s přihlédnutím k Engelovým kritériím zkoumá povahu EUGHRSR ve svém článku *Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof* kolektiv autorů Al-Nassar *et al.*²⁰⁹ Článek diskutuje otázky trestní (ne)povahy sankcí, tedy zda se jedná o tzv. trestní opatření (*punitive measures*) v kontextu čl. 6 EÚLP, co znamená zásada presumpce nevinny a institut důkazního břemena v evropském kontextu, která ustanovení podle EUGHRSR se týkají presumpce nevinny a důkazního břemene nebo jak by měla být presumpce nevinny správně uplatňována vůči subjektu sankcí podle EUGHRSR.²¹⁰ Článek

²⁰⁵ EÚLP. Čl. 6, odst. 1

²⁰⁶ Viz. ECKES, Christina. EU Human Rights Sanctions Regime: Ambitions, Reality and Risks. *Amsterdam Law School Research Paper*. [online]. Amsterdam Centre for European Law and Governance, 2020, roč. 64, s. 14 a 15. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3744856>.

²⁰⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Engel and Others v. The Netherlands* ze dne 8.6.1976, stížnost č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72. („dále jen *Engel and Others v. The Netherlands*“)

²⁰⁸ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Cit. dílo. s. 51.

²⁰⁹ AL-NASSAR, Hanine, NEELE, Eeveline, NISHIOKA, Shingo, a LUTHRA, Vedika. *Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof, Security and Human Rights*. [online]. 2021, roč. 32, s. 139–163. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/18750230-bja10006>.

²¹⁰ AL-NASSAR *et al.* *Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof*. Cit. dílo. s. 6.

má přes svoje primární zaměření na EUGHRSR význam i pro analýzu ostatních Magnitského zákonů.

Al-Nassar *et al.* v úvodu shrnují, že trestní opatření se vyskytují jak v trestním, tak ve správním právu (*administrative law*),²¹¹ ale že zatímco ve správním právu mají tresty povahu nápravnou, v trestním právu mají pachatelé primárně způsobit újmu. Z této logiky podle autorů vyplývá, že mají-li sankce jako zmrazení majetku trestat jejich adresáty ve smyslu trestního práva, uplatní se trestní aspekt práva na spravedlivý proces.²¹² Autoři shrnují dosavadní postoj SDEU, který setrvale odmítá uznat trestní povahu cílených sankcí.²¹³ SDEU cílené sankce považuje za preventivní prostředek a argumentuje tím, že v případě zmrazení majetku se jedná pouze o dočasné opatření, které například v případě podpory terorismu předem zabraňuje jeho financování.²¹⁴ 215 ESLP se ve své dosavadní judikatuře problematikou trestní, resp. preventivní povahy cílených sankcí zabýval jen okrajově, několikrát se však vyjádřil k případům konfiskace majetků italské mafie, tedy k opatřením, která lze přirovnat ke zmrazování majetku.²¹⁶ ESLP v této souvislosti uvedl, že „preventivní účel konfiskace ospravedlňuje její okamžité uplatnění bez ohledu na odvolání.“²¹⁷

U otázky eventuální trestní povahy EUGHRSR autoři používají test výše zmíněných Engelových kritérií a docházejí k závěru, že „lze mít za to, že zmrazení majetku obsahuje trestní prvky.“²¹⁸ EUGHRSR sice uvádí, že jeho restriktivní opatření jsou preventivní povahy,²¹⁹ (1. kritérium – klasifikace opatření), jeho text se ale nevztahuje na konkrétní skupinu, nýbrž teoreticky na kohokoliv (2. kritérium – konkrétní/nevymezená skupina osob) a podle autorů jsou důsledky pro subjekt zařazený na sankční seznam podle EUGHRSR natolik drastické, že pro něj představují

²¹¹ Pozn.: V českém právním prostředí hovoříme v tomto smyslu o správním trestání.

²¹² AL-NASSAR *et al.* Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. Cit. dílo. s. 8.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž. s. 9.

²¹⁵ Viz. Rozsudek SDEU ve věci C-158/14 - A, B, C, D v *Minister van Buitenlandse Zaken* ze dne 14. března 2017; Rozsudek SDEU ve věci T-306/10 - *Yusef v Commission* ze dne 21. března 2014; Rozsudek SDEU ve věci C-584/10 P - *Commission and Others v Kadi* ze dne 18. července 2013. (dále jen „A, B, C, D v *Minister van Buitenlandse Zaken*“; „*Yusef v Commission*“ a „*Commission and Others v Kadi*“).

²¹⁶ AL-NASSAR *et al.* Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. Cit. dílo. s. 9–10.

²¹⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Raimondo v. Italy* ze dne 22. února 1994, stížnost č. 12954/87. Bod 30. Překlad autora.

²¹⁸ AL-NASSAR *et al.* Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. Cit. dílo. s. 13.

²¹⁹ Viz. Nařízení 2020/1998. Čl. 1 písm e) - f).

Pro účely tohoto nařízení se rozumí:

[...]

e) „zmrazením hospodářských zdrojů“ **zabránění** použití hospodářských zdrojů k získání finančních prostředků [...] f) „zmrazením finančních prostředků“ **zabránění** jakémukoli pohybu [...] [zvýrazněno autorem].

v zásadě těžký trest (3. kritérium – závažnost sankce).²²⁰ Dříve citovaná Christina Eckes v této souvislosti upozorňuje na další charakteristiku EUGHR SR a dalších Magnitského zákonů, a sice jejich působení zpět do minulosti, jako reakci na porušování lidských práv, tedy prvek typický pro trestní právo.²²¹ Také Al-Nassar *et al.* zmiňují *ex-post* účinky amerického, kanadského a britského Magnitského zákona, a to i proti osobám, které již nejsou u moci.²²²

Závěrem Al-Nassar *et al.* debatují otázku presumpce nevinny a důkazního břemena. Vzhledem k tomu, že autoři pracují s premisou, že zmrazování majetku a podobné sankce obsahují prvky trestání (*punitive elements*), domnívají se, že by měla platit zásada presumpce nevinny a ostatní příbuzné zásady i pro subjekty sankcí.²²³ Dle názoru autorů existují kroky, které by měla EU učinit, aby proces zařazování subjektů na sankční seznamy probíhal spravedlivěji, mezi nimi zejména včasné informování subjektu o důvodech, které vedou k jeho zařazení na sankční seznam a shromáždění dostatečného množství důkazů pro takové rozhodnutí.²²⁴

S některými závěry autorů lze souhlasit, například v odpovědi na otázku, zda cílené sankce zákony obsahují některé trestní prvky – ano, skutečně se zdá, že takové prvky obsahují. Kromě argumentů vznesených Al-Nassar *et al.* (stíhání již spáchaného jednání, relativní závažnost sankcí, omezení práva vlastnit majetek nebo omezení práva svobodného pohybu) se zdají být zvláště v kontextu Magnitského zákonů přesvědčivým důkazem okolnosti, za kterých Magnitského zákony vznikly. Důvodem vzniku úplně prvního z nich, Magnitsky Act, bylo *potrestání* osob zapletených do uvěznění, umučení a smrti Sergeje Magnitského. Magnitsky Act dodnes, až na výjimky, neobsahuje jiná jména. Rétorika tvůrců sankcí, nebo slovník, jaký sankce často používají, také naznačuje, že účelem Magnitského zákonů má být mnohdy právě *potrestání* jejich adresátů.²²⁵

Na druhou stranu prvky odstrašení a potrestání nemusí být v protikladu s prvkem preventivním, spíše naopak. Potrestání sice nepochybně je jedním ze zamýšlených a přiznaných cílů Magnitského zákonů, neboť, jak bylo několikrát zmíněno, ty cílí na osoby, které se ve svých zemích nemusí obávat odpovědnosti za své protiprávní jednání. Zároveň však mohou Magnitského zákony, například formou zmrazení nebo konfiskace majetku, předcházet financování terorismu,

²²⁰ AL-NASSAR *et al.* Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. Cit. dílo. s. 10–13.

²²¹ ECKES, Christina. EU Human Rights Sanctions Regime: Ambitions, Reality and Risks. Cit. dílo. s. 9-10.

²²² AL-NASSAR *et al.* Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. Cit. dílo. s. 15–17.

²²³ Tamtéž. s. 17.

²²⁴ Tamtéž. s. 24–25.

²²⁵ Pozn.: kupříkladu výše citovaná rezoluce Rady Evropy s názvem Sergei Magnitsky and beyond – fighting **impunity** by targeted sanctions.

organizovaného zločinu nebo podpoře válečných konfliktů. Skutečnost, že Magnitského zákony obsahují *některé* trestní prvky, je navíc nečiní automaticky plnocennými instituty trestního práva.

Současně je nutné podotknout, že práva, zakotvená v EÚLP, jsou podle jejího čl. 1 zaručována každému, kdo podléhá jurisdikci smluvních stran,²²⁶ tedy pouze osobám na území států, které jsou smluvními stranami EÚLP. I v případě, že bychom přijali předpoklad Al-Nassar *et al.* o povaze EUGHR SR – nebo ještě obecněji – Magnitského zákonů jako trestních opatření, bylo by nemístné přiznávat právo na spravedlivý proces někomu, kdo se v žádné ze zemí signatářů EÚLP nenachází.

3.4 Shrnutí

Z hlediska mezinárodního práva jsou Magnitského zákony prakticky nezařaditelným úkazem, nespádajícím do žádné z kategorií tradičního mezinárodního práva. Podle některých hlasů z akademického prostředí mohou Magnitského zákony potenciálně porušovat lidská práva, jakkoliv deklarují, že jsou proti jejich porušování samy vytvořeny. Úžeji vymezeným projevem téhož by bylo možné porušování práva na spravedlivý proces, garantovaného mezinárodními úmluvami. Předpokladem vyhodnocení případného porušování práva na spravedlivý proces je jejich trestní (*punitive*) povaha. Mezinárodní cílené sankce jsou však obecně považovány za typ administrativního opatření. Tomuto názoru nasvědčuje i ustálená judikatura SDEU a EÚLP v případech *A, B, C, D v Minister van Buitenlandse Zaken, Yusef v Commission* a *Commission and Others v Kadi*. Podle tzv. Engelových kritérií by sice Magnitského zákony mohly obsahovat některé trestní prvky, to však nemusí zcela automaticky znamenat, že by byly plnohodnotným institutem trestního práva a že by tak sankcionovaným osobám bez dalšího náležel nárok na právo na spravedlivý proces.

²²⁶ EÚLP. Čl. 1.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přiblížit pojem tzv. Magnitského zákonů, porovnat jejich jednotlivé podoby a prozkoumat jejich legálnost z hlediska mezinárodního práva. V úvodu práce byla nastíněna zvláštní povaha Magnitského zákonů, jako národních cílených sankcí, zaměřených proti osobám, které se dopouštějí závažného porušování lidských práv nebo korupce. Byla zmíněna aktuálnost tématu, které Magnitského zákony nabyly i v souvislosti s ruskou invazí na Ukrajině. Nebyla však opomenuta teoretická rizika ve vztahu k možnému právu sankcionovaných osob na spravedlivý proces.

V první kapitole jsem popsal vznik Magnitského zákonů, počínaje podnikáním Billa Browdera v Rusku, přes celou kauzu uvěznění, smrti a posmrtného trestního stíhání Sergeje Magnitského v ruském vězení, až po vznik prvního takového zákona v USA i na světě – *Magnitsky Act*, a vznik dalších navazujících zákonů po celém světě. Této kapitole byla věnována velká pozornost, protože okolnosti v ní vyjevené byly svým způsobem určujícím momentem pro vznik celého konceptu Magnitského zákonů.

V druhé kapitole jsem provedl přehled a porovnání některých Magnitského zákonů. Jednalo se pouze o vybrané zákony, neboť zemí a teritorií s podobnou legislativou již existuje minimálně 12. Z mého pohledu tedy bylo důležité zařadit americké zákony *Magnitsky Act* a *Global Magnitsky Act*, jako první svého druhu, kanadský *Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)* jako jinou ukázkou severoamerického přístupu k sankcím, evropský *Globální režim sankcí EU v oblasti lidských práv* (EUGHRSSR) jako sankční mechanismus významný pro všechny členské země EU a český sankční zákon č. 1/2023 z důvodu domácího právního prostředí a formální i obsahové provázanosti s evropskou sankční legislativou. V kapitole jsem vyjmenoval společné znaky, ale i upozornil na některé odlišnosti.

V kapitole třetí jsem hodnotil legalitu Magnitského zákonů z pohledu mezinárodního práva. Kapitola byla rozdělena na tři další podkapitoly – obecný úvod k mezinárodním sankcím, Magnitského zákony ve vztahu k lidským právům, a úvahu nad otázkou, zda Magnitského zákony porušují právo na spravedlivý proces. V této kapitole jsem také zmiňoval některou základní judikaturu evropských soudů.

Z celé práce dle mého názoru vyplývá, že některé instituty „tradičního“ mezinárodního práva sankcí již nejsou zcela slučitelné s požadavky moderního globalizovaného světa. Tato domněnka se dle mého nejvíce projevuje v podkapitole, věnované povaze Magnitského zákonů z hlediska mezinárodního práva. V té jsem došel k (byť nepřekvapivému) závěru, že se

Magnitského zákony pro jejich speciální charakter nedají podřadit pod žádnou nám známou sankční kategorii jako retorze, represe, nebo svépomoc.

Zároveň je zjevné, že cílené národní sankce, jako jsou právě Magnitského zákony, budou stále častěji státy využívat, a to i bez účasti Rady bezpečnosti OSN; ostatně se tak již děje. Státům takové sankce poskytují možnost jednat rychle, z jejich pohledu efektivně, bez vleklého jednání o kolektivních sankcích v orgánech OSN nebo jiných mezinárodních organizací. Oproti tomu opatření typu embarga se pro svůj příliš široký záběr již skutečně nejeví dostatečně účelné. Mnohem racionálnější přístupem se zdá být volit konkrétní osoby, proti kterým bude sankcí užito.

Jakkoli mohou vyvstávat legitimní otázky o legálnosti takových sankcí, domnívám se, že současné garance obsažené v mezinárodních úmluvách, ale i soudní systém v demokratických zemích jsou dostatečně robustní na to, aby takový režim sankcí nebyl zneužíván. Vyvstává tedy možná překvapivá, ale zato neodbytná myšlenka, zda by to nemělo být spíše mezinárodní právo, které se přizpůsobí novým typům sankcí, než naopak.

Seznam zkratek

EU	European Union (Evropská unie)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
EUGHRSR	Evropský Magnitského zákon (nařízení 2020/1998 a rozhodnutí 2020/1999)
Global Magnitsky Act	Global Magnitsky Human Rights Accountability Act
Charta OSN/Charta	Charta Organizace spojených národů
ICJ	Court of Justice (Mezinárodní soudní dvůr)
ILC	International Law Commission (Komise OSN pro mezinárodní právo)
JVCFOA	Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law)
Komise	Komise OSN pro mezinárodní právo
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie
Magnitsky Act	Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012
Nařízení 2020/1998	Nařízení Rady 2020/1998 ze dne 7. prosince 2020 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv
Návrh článků	Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování
NDAA 2017	National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017
Rozhodnutí 2020/1999	Rozhodnutí Rady 2020/1999 ze dne 7. prosince 2020, o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv
OSN	Organizace spojených národů
Pakt	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
Rada	Evropská rada
Rada bezpečnosti	Rady bezpečnosti Organizace spojených národů

Sankční zákon	Zákon č. 1/2023 Sb., o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaným v mezinárodních vztazích
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
UN	United Nations (Organizace spojených národů)

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Monografie

BROWDER, Bill. *Rudý zákon – Jak jsem se stal Putinovým nepřítelem č. 1*. Brno: BizBooks, 2015, 344 s. ISBN 978-80-265-0321-7.

DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka ed. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 352 s. ISBN 978-80-7380-399-5.

GORDON, Richard John Francis, SMYTH, Michael a CORNELL, Tom. *Sanctions Law*. Oxford; Portland: Hart Publishing, 2019. ISBN 978-80-210-9510-6.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné – obecná část – a poměr k jiným právním systémům*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, 396 s. ISBN 978-80-210-9510-6.

MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 576 s. ISBN 978-80-7357-748-3.

MRÁZEK, Josef. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 439 s. ISBN 80-86898-08-3.

ONDŘEJ, Jan, MRÁZEK, Josef a KUNZ, Oto. *Základy mezinárodního práva veřejného*. Praha: C.H. Beck, 2018, 271 s. ISBN 978-80-7400-487-2.

Odborné články

AL-NASSAR, Hanine, NEELE, Eveline, NISHIOKA, Shingo, a LUTHRA, Vedika. Guilty Until Proven Innocent? The EU Global Human Rights Sanctions Regime's Potential Reversal of the Burden of Proof. [online]. *Security and Human Rights*. 2021, roč. 32, s. 139–163. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/18750230-bja10006>.

ČERVINKA, Lukáš Lev. Tekutá dělba moci aneb hledání odrazu politiky v zrcadle práva: Případová studie připravované právní úpravy národních individuálních sankcí v České republice. In: GERLOCH, Aleš a ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právo v měnícím se světě*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 385–394. ISBN 978-80-7380-828-0.

ECKES, Christina. EU Human Rights Sanctions Regime: Ambitions, Reality and Risks. *Amsterdam Law School Research Paper*. [online]. Amsterdam Centre for European Law and Governance, 2020, roč. 64. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3744856>.

MRÁZEK, Josef. Mezinárodněprávní rámec sankcí a jejich uplatnění v praxi. [online]. *Právník*. 2016, roč. 155, č. 1, s. 29–50. ISSN 0231-6625. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2016/2016-1.html?a=3061>.

PIFER, Steven. US-Russia Relations in the Obama Era: From Reset to Refreeze? [online]. *OSCE Yearbook*. 2014, roč. 20, č. 1, s. 111–123. ISBN 978-3-8452-6094-5. Dostupné z: https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/14/Pifer-en_S.pdf.

KERR, Victoria a SEXTON, James Patrick. Human Rights and Security: Unpacking the Elusive Nature of Magnitsky Sanctions. [online]. *European Society of International Law*

Paper Series. T.M.C. Asser Institute for International & European Law, 2022, roč. 11, č. 1, s. 1–21. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=4236498>.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Zpravodajské weby

Alexei Navalny's new home: Moscow's most notorious prison. In: Politico [online]. 2021 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/alexei-navalny-moscow-prison-russia-matrosskaya-tishina-vladimir-putin/>.

An Investment Gets Trapped in Kremlin's Vise. In: The New York Times [online]. 2008 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2008/07/24/world/europe/24kremlin.html>.

Česko pracuje na vlastním sankčním seznamu. Ministerstvo zahraničí vyčlení speciální oddělení. In: ČT24. [online]. 2022 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3554351-cesko-pracuje-na-vlastnim-sankcnim-seznamu-ministerstvo-zahranici-vycleni-specialni>.

Dying in agony: his reward for solving a \$230m fraud. In: The Times [online]. 2010 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/dying-in-agony-his-reward-for-solving-a-dollar230m-fraud-589rnwd3tvp>.

EU to extend sanctions framework to target corrupt foreigners. In: EURACTIV. [online]. 2023 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-to-extend-sanctions-framework-to-target-corrupt-foreigners/>.

Fighting corruption globally: The link with human rights. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2021 [cit. 2023-06-20]. s. 2. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690625/EPRS_ATA\(2021\)690625_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/690625/EPRS_ATA(2021)690625_EN.pdf).

Hermitage fund still invests in Russia. In: Reuters [online]. 2007 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/funds-hermitage-idUKNOA62580220070717>.

How Bill Browder Became Russia's Most Wanted Man. In: The New Yorker [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2018/08/20/how-bill-browder-became-russias-most-wanted-man>.

Magnitského zákon nám pomůže znovu vydobýt pověst, kterou nám získal Havel. In: Respekt. [online]. 2019 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/magnitskeho-zakon-nam-pomuze-znovu-vydobyt-povest-kerou-nam-ziskal-havel>.

Netherlands Proposes New EU Human Rights Sanctions Regime. In: Radio Free Europe/Radio Liberty [online]. 2018 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/netherlands-propose-new-eu-human-rights-sanctions-regime/29609488.html>.

Russia finds Magnitsky posthumously guilty of fraud. In: BBC. [online]. 2013 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-23265423>.

Russia fumes as U.S. Senate passes measure aimed at human rights. In: The Washington Post. [online]. 2012 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z:

https://www.washingtonpost.com/world/europe/us-passes-magnitsky-bill-aimed-at-russia/2012/12/06/262a5bba-3fd5-11e2-bca3-aadc9b7e29c5_story.html.

Russia Plans to Retry Dead Lawyer in Tax Case. In: The New York Times. [online]. 2012 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2012/02/08/world/europe/russia-to-retry-sergei-magnitsky-posthumously.html>.

Russia refuses autopsy for anti-corruption lawyer. In: The Telegraph [online]. 2009 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/6608505/Russia-refuses-autopsy-for-anti-corruption-lawyer.html>.

The Magnitsky Flip-Flop. In: Foreign Policy. [online]. 2014 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2014/05/15/the-magnitsky-flip-flop/>.

There's something rotten in the state of Russia. In: The Spectator [online]. 2010 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.spectator.co.uk/article/there-s-something-rotten-in-the-state-of-russia/>.

Ostatní internetové zdroje

Actions Overview: H.R.6156 — 112th Congress (2011-2012). In: Congress.gov. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/112th-congress/house-bill/6156/actions>.

A European Magnitsky Act – In “A Stronger Europe in the World”. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2023 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-stronger-europe-in-the-world/file-a-european-magnitsky-act>.

Chart of signatures and ratifications of Treaty 005. In: Council of Europe [online]. 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=005>.

EU přijala globální režim sankcí v oblasti lidských práv. In: Oficiální internetové stránky Rady EU a Evropské rady [online]. 2020 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/12/07/eu-adopts-a-global-human-rights-sanctions-regime/>.

Forensic Review of Sergei Magnitsky documents submitted by Hermitage Fund. In: Physicians for Human Rights. [online]. 2011 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: https://phr.org/wp-content/uploads/2019/08/PHR_IFP_Magnitsky-report_July-2011_and-Addendum_2012.pdf.

Global human rights sanctions Mapping Magnitsky laws: The US, Canadian, UK and EU approach. In: Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu EU [online]. 2021 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698791/EPRS_BRI\(2021\)698791_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698791/EPRS_BRI(2021)698791_EN.pdf).

Letter from Alekseeva to Russian Prosecutor's Office. In: Russian – Untouchables. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <http://russian-untouchables.com/docs/D39.pdf>.

Návrh zákona o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaným v mezinárodních vztazích (sankční zákon) - 688/22. In: Portál informačního systému ODok

Úřadu vlády České republiky. [online]. 2022 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCELHU7KC/>.

Příloha. Seznam fyzických a právnických osob, subjektů a orgánů podle článků 2 a 3. In: EUR-Lex. [online]. [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A02020D1999-20230307>.

Sanctions List Search. In: Office of Foreign Assets Control – OFAC [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov>.

SCHEDULE (Section 1) Foreign Nationals. In: Justice Laws Website [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://laws.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2017-233/page-2.html#h-842596>.

STATUS OF RATIFICATION - International Covenant on Civil and Political Rights. In: United Nations - The Office of the High Commissioner for Human Rights. [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://indicators.ohchr.org>

Summary: S.2943 — 114th Congress (2015-2016). In: Congress.gov. [online]. 2016 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/2943>.

The States Parties to the Rome Statute. In: International Criminal Court. [online]. [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>.

U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet. In: The White House – President Barack Obama. [online]. 2010 [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet>.

Vnitrostátní sankční seznam. In: Ministerstvo zahraničních věcí. [online]. 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/sankcni_politika/sankcni_seznam_cr/vnitrostatni_sankcni_seznam.html.

3. Seznam použitých právních předpisů

Mezinárodní smlouvy

Charta Organizace spojených národů, 1 UNTS XVI, podepsána dne 26. června 1945, v platnosti ode dne 24. října 1945, v ČR zveřejněna pod č. 30/1947 Sb.

Listina základních práv Evropské unie, 2012/C 326/02, vyhlášena dne 7. prosince 2000, v platnosti ode dne 1. prosince 2009.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 999 UNTS 171, podepsán dne 16. 12. 1966, v platnosti ode dne 23. 3. 1976, v ČR zveřejněn pod č. 120/1976 Sb.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsána dne 4. listopadu 1950, v platnosti ode dne 3. září 1953, v ČR zveřejněna pod č. 209/1992 Sb.

Právní předpisy EU

Doporučení Evropského parlamentu Radě ze dne 23. října 2012 týkající se zavedení společných vízových omezení pro ruské státní úředníky zapojené do případu Sergeje Magnitského (2012/2142(INI)).

Doporučení Evropského parlamentu Radě ze dne 2. dubna 2014 k zavedení společných vízových omezení pro ruské státní úředníky zapojené do případu Sergeje Magnitského (2014/2016(INI)).

Nařízení Rady 2020/1998 ze dne 7. prosince 2020 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.

Nařízení Rady 2023/1098 ze dne 5. června 2023, kterým se provádí nařízení (EU) 2020/1998 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.

Rozhodnutí Rady 2020/1999 ze dne 7. prosince 2020, o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.

Rozhodnutí Rady 2021/372 ze dne 2. března 2021, kterým se mění rozhodnutí (SZBP) 2020/1999 o omezujících opatřeních proti závažnému porušování a zneužívání lidských práv.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. března 2019 o evropském sankčním režimu v případě porušování lidských práv (2019/2580(RSP)).

Ostatní předpisy

ČR. Zákon č. 1/2023 Sb., o omezujících opatřeních proti některým závažným jednáním uplatňovaných v mezinárodních vztazích (sankční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

ČR. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Kanada. Immigration and Refugee Protection Act (S.C. 2001, c. 27).

Kanada. Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Act (Sergei Magnitsky Law) S.C. 2017, c. 21.

Kanada. Justice for Victims of Corrupt Foreign Officials Regulations (SOR/2017-233). Schedule.

Kanada. Special Economic Measures Act (S.C. 1992, c. 17).

Rada Evropy. Rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy 2252 ze dne 22. 1. 2019: Sergei Magnitsky and beyond – fighting impunity by targeted sanctions.

USA. Executive Order 13818 of December 20, 2017 - Blocking the Property of Persons Involved in Serious Human Rights Abuse or Corruption.

USA. Executive Order 13936 of July 14, 2020 - The President's Executive Order on Hong Kong Normalization.

USA. H.R.6156 - Russia and Moldova Jackson–Vanik Repeal and Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act of 2012.

USA. S.284 - Global Magnitsky Human Rights Accountability Act 2016.

USA. S.2943 - National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017.

4. Seznam použité judikatury

Judikatura ESLP

Rozsudek ESLP ve věci *Engel and Others v. The Netherlands* ze dne 8. 6. 1976, stížnost č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72.

Rozsudek ESLP ve věci *Magnitskiy and Others v. Russia* ze dne 27. 08. 2019, stížnost č. 32631/09 a 53799/12.

Rozsudek ESLP ve věci *Raimondo v. Italy* ze dne 22. února 1994, stížnost č. 12954/87.

Judikatura SDEU

Rozsudek SDEU ve věci *C-158/14 - A, B, C, D v Minister van Buitenlandse Zaken* ze dne 14. března 2017.

Rozsudek SDEU ve věci *T-306/10 - Yusef v Commission* ze dne 21. března 2014.

Rozsudek SDEU ve věci *C-584/10 P - Commission and Others v Kadi* ze dne 18. července 2013.

5. Seznam ostatních zdrojů

UN Doc. A/56/10, Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování, ILC, 2001.

Tzv. Magnitského zákony z pohledu mezinárodního práva

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem tzv. Magnitského zákonů, jako podtypu cílených mezinárodních sankcí, z hlediska mezinárodního práva. Text práce je rozdělen do tří kapitol. První kapitola je věnována počátkům Magnitského zákonů. Popsány jsou okolnosti věznění a smrti Sergeje Magnitského. Později je v kapitole popsán vznik prvních Magnitského zákonů vůbec, tedy amerických Magnitsky Act a Global Magnitsky Act, a rozšíření obdobných předpisů do dalších států světa. V kapitole druhé je uveden přehled a právní porovnání vybraných zákonů – Spojené státy americké, Kanada, Evropská unie a Česká republika. Zprvu jsou na základě analýzy literatury a jednotlivých předpisů stanoveny znaky společné všem Magnitského zákonům. Poté jsou zákony porovnávány z pěti různých hledisek. Těmi jsou sankční kritéria, jako definice postihovaného jednání; tvorba sankčního seznamu, jako oprávnění orgánů moci takové seznamy vytvářet; jednotlivé sankční nástroje; opravné prostředky v sankčním procesu nebo vynětí ze sankčního seznamu; přehled sankcionovaných osob. V kapitole třetí je diskutována povaha Magnitského zákonů z hlediska mezinárodního práva a jejich případné zařazení do již existujících kategorií svépomoci, donucovacích opatření, retorze, represálie a dalších. Na začátku této kapitoly je uveden obecný úvod do problematiky sankcí v mezinárodním právu. Později je probírán vztah Magnitského zákonů a ochrany lidských práv. Závěrem je zhodnoceno, zda nemohou Magnitského zákony, nebo obecně cílené mezinárodní sankce, porušovat právo na spravedlivý proces podle příslušných mezinárodních úmluv. V rámci třetí kapitoly je rovněž uvedena základní relevantní judikatura SDEU a ESLP. Práce dochází k závěru, že některé tradiční instituty mezinárodního práva v oblasti sankcí jsou již překonané a neodpovídají potřebám globalizovaného světa.

Klíčová slova: Magnitského zákony, cílené sankce, lidská práva

The so-called Magnitsky Laws from the Perspective of International Law

Abstract

This diploma thesis treats the phenomenon of so-called Magnitsky acts, a subtype of targeted international sanctions, from the point of view of international law. The text of the thesis is structured into three chapters. The first chapter deals with the origins of Magnitsky acts. Documented are the circumstances of the incarceration and death of Sergey Magnitsky. Described are the origins of the first Magnitsky Acts, i.e., the U.S. Magnitsky Act and Global Magnitsky Act, and the spreading of analogous norms around the world. The second chapter is a survey and legal comparison of selected legislation - in the United States, Canada, European Union, and Czech Republic. Based on the literature and the individual norms, the features common to all Magnitsky acts are determined. Subsequently, the acts are compared using five criteria. These are sanction aspects, as a definition of the prosecuted behavior; creation of the sanctions list, as an entitlement of the government agencies to create such lists; individual sanctions tools; appeals and remedies in the sanctions process, or removal from the sanction list; the overview of the sanctioned entities. The third chapter discusses the nature of the Magnitsky acts in the context of international law and their possible integration in the pre-existing categories of self-help, coercive measures, retorsion, repression and others. The beginning of the chapter contains a general overview of the sanctions in international law. Then the relation of Magnitsky laws to the protection of human rights is discussed. Finally, the question is investigated whether the Magnitsky laws, or targeted international sanctions in general, can violate the right to due process, as defined in the relevant international treaties. The chapter also lists the relevant case law of CJEU and ECHR. The thesis concludes that some of the traditional institutes of international law in the sanctions domain are already obsolete and do not respond to the needs of the globalized world.

Klíčová slova: Magnitsky legislation, targeted sanctions, human rights